

LITERATURA

1929 KÖNYVHETI KÜLÖNSZÁM • ÁRA 16 FILLÉR

LITERATURA

BESZÁMOLÓ A SZELLEMI ÉLETRŐL

A LITERATURA évente tizenkétszer, havonta jelenik meg. Minden egyes száma bőségesen számol be a magyar és a külföldi irodalom, tudomány és művészet legfrissebb jelenségeiről, mindenkor érdekes, eredeti formában. Megszólaltatja magukat a szellemi élet vezetőit, eleven riportázs formájában, nagyképű, de unalmas »tanulmányok« mellőzésével mondja el az olvasónak, hogy mi történik itthon és a külföldön a könyv kultúrája körül. Közlebb hozza az író és az olvasót, akiket eddig a könyvkiadás különböző adminisztratív külsőségei távoltartanak egymástól.

A LITERATURA az olvasónak vezetője is akar lenni abban, hogy minő könyvek azok – idehaza és külföldön –, amelyeket olvasnia érdemes és kell, bőséges bibliográfiai rovatában pedig egyúttal áttekintést nyújt arról is, hogy egy-egy kérdésről mi a legújabb szakirodalom.

Külön értéke továbbá a LITERATURÁ=nak a »Tudományos gyűjtemény« rovata, amelynek keretében hónapról-hónapra, közérthetően ismerteti a különböző tudományágak legfrissebb eredményeit.

A LITERATURA tehát nem kritikai, nem szépirodalmi, nem esztétikázó és nem tudományos folyóirat, hanem bőségesen illusztrált, érdekes riportujság a szellemi életről.

A különszám tartalma:

A magyar könyv	181
Irodalom és kiadók	182—184
Erdélyi írók	185—187
Tíz lapalapítás története	188—190
Hogyan hamisítják a könyvet?	191—196

Az évi 12 szám előfizetési ára évi 6 pengő, amelyet több részletben is elfogad a kiadóhivatal (Budapest, IV, Múzeum körút 3 szám)

A „Muzsika” melléklettel együtt egy szám ára 60 fillér

A Magyar Könyvnap

Tervezet

A Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Országos Egyesületének 1927. évi miskolci nagygyűlése elé terjesztette

SUPKA GÉZA dr.

A mai Magyarországon, annak a következtében, hogy a magyarok millióit elszakították tőlünk, tagadhatatlanul bizonyos krízis uralkodik a könyvírás, a könyvkiadás és a könyvvásárlás terén. Az olvasók megfogytakozott száma mellett a kiadók csak bevált magyar és külföldi írőkkel mernek rendszerint a közönség elé lépni: új írók bevezetésének a rizikója és költsége, a legjobb esetben is várható kis példányszám mellett nem igen fizeti ki magát. Ennek a helyzetnek az eredménye az, hogy új írők nem bukkannak fel, az irodalom elsatnyul, sokat emlegetett kulturfőlényünk apránként, de szemmel láthatólag lemorzsolódik. Viszont a könyvvásárlás terén is tagadhatatlan a krízis. A közönség vásárlóereje hihetetlenül lecsökkent a súlyos közszolgáltatások terhe alatt; az új vásárlórétegeket, amelyek régebben évről-évre feltelődtek, most a legkülönbözőbb sportok vonják el az olvasástól; s bár ez a tény bizonyos mértékben helyesíthető, viszont nem szabad odáig fajlania, hogy az ország jövője, a szellemi felfegyverzetségszenvedjen miatta.

A krízis tehát tagadhatatlanul megvan. Mivel azonban a legsúlyosabb és legkomolyabb nemzeti érdekek parancsolják azt, hogy a magyar könyv tovább éljen és hirdesse a határainkon túl is azt, hogy élni akarunk, mert az élethez jutunk van, ennél fogva meg kell találnunk az eszközöket is, amelyekkel ezt a krízist legyőzzük.

Lapidáris igazságot mondok, ha azt állítom, hogy a könyv krízisének egyetlen hatékony gyógyszer az, ha újabb meg újabb könyvvásárló tömegeket teremtünk a magyar földön s ha lehet, az egész magyarság között is. Magyarországon hihetetlenül kevés ember olvas. Ha a napilapok olvasóitól eltekintünk, nem hiszem, hogy Magyarország nyolcmillió lakosa közül egy-két százezer embernél több akadjon, aki állandóan vásárol könyveket s évi büdzséjének egy részét erre a célra szenteli. És egészen bizonyos az, hogy vannak egész társadalmi rétegek, és van sok ezer falu, amelyekben egész éven át nem vesznek egyetlen új könyvet sem.

Evek hosszu során át szerzett tapasztalatom szerint mondom, hogy ebben nem is annyira ezek a társadalmi rétegek és ezek a falvak a hibások, hanem a magyar könyvelőállitás és terjesztés szervei, amelyek csak igen kis mértékben látják be azt, hogy 1. az olvasóközönséget fel kell nevelni magunknak, 2. tehát ezért fel kell kutatni a legelrettettebb zugokban is, 3. folytonos

és ügyes propagandával ébren kell tartani benne a tudatot, hogy kötelessége önmagával, karrierjével, családjával és hazájával szemben az, hogy folyton olvasson, művelődjék s hogy segítsen a mai adott helyzetben a magyar könyvet, kulturális kapcsolataink épentartásának egyetlen fegyverét fenntartani. Egy volt magyar könyv többet ér ezer szónoklatnál és millió jelvényénnél!

Amióta 1864-ben az első »Messkatalog« megjelent, azóta minden valamirevaló könyvkiadó és könyvkereskedő tisztában volt vele, hogy a nyomtatott betű a legkevésbé nélkülözhető a nyomtatott betű propagandáját s ezért azt látjuk, hogy a külföldön hatalmasan fellendült, külön tudománnyá vagy művészetté lett a könyv-reklám mindenfajta formája. Nálunk mintha kissé nehezebben tört volna utat magának ez a felismerés s bizony igen sok kiadó a saját bőrén kénytelen annak az igazságát megismerni, hogy még a legjobb könyv is néma gyerek, s hogy a terjesztésére majdnem annyi költséget kell bizonyos körülmények között szánni, mint az eladására.

A hirdaplai, a plakátos, a füzetes, a rajzolt, a waschzettlis és a körleveses propaganda kitűnő szolgálatokat tehet ott, ahol egyes művek vagy sorozatok elhelyezéséről van szó. Ott azonban, ahol egészen új vásárlóközönséget kell teremteni, ahol a meglévőt a letargiájából kell felrúzni, ahol a könyvkrízist a gyökerében kell megtámadni, ott ezek az eddigi eljárások csak kevés hatékonyak; gondoskodnunk kell olyan egyetemes, elemi erejű propagandakampányról, amely tartósan és maradóan, de egyszersmind emlékezetesen és mély benyomást is téve, jutassa eszébe a magyar millióknak, hogy mi a kötelességük.

Japánban ösödök óta divatban volt az u. n. virágnapok rendezése, amely napokon az emberek és a gyerekek tudatába belevitték a virágok szeretetét érzését. Ennek a szokásnak a nyomán került fel Európában a különböző »napok« rendezésének az ötlete is. Rendeztek virág- és madárnapokat. Ezeket utóbb a jótékony intézmények: elsősorban a Gyermekkliga vette át nálunk és az u. n. *tiro-lire*-rendszerrel most már meglehetősen sűrűn találkozzunk az uccáinkon. Ezeknek a vállalkozásoknak a propagandasztikus ereje, főként eleinte, meglehetősen nagy volt; ellenben két súlyos, szervei hibában szenvednek: 1. a közönség áldozatért semmit sem nyújtanak, 2. las-

sanként teljesen sablonos, unalmas, egyhangu pumpolásokká szürkültek el.

Amikor a *Literatura* nemrégiben felvetette a *könyvnap* eszméjét, természetesen tisztában volt úgy az ilyen vállalkozások propagatív erejével, mint pedig azzal, hogy az említett hibákat messzi el kell kerülnie. Igenis, szükségünk van az év 365 napja közül egy olyan napra, amelyen Magyarországon, lehetőleg a legkéisebb falvakban is, mindenki villámcsapásokként érjen a magyar könyv gondolatára; de másrészt ne terhes, és főként ne unalmas formában kerüljön szembe ezzel a gondolattal.

Szerencsénkre éppen amikor ezen a könyvnap eszméjén törtük a fejünket, akkor érkeztek az első hírek Itáliából egy ott megszervezendő hasonló intézményes propagandanapról, a *fiesta del libro*-ról. Olaszországban is súlyos krízis dúl a könyv körül: az 1914-ben megjelent 11.523 könyv helyett csupán 6066 könyv jelent meg 1926-ban, de volt a háború után esztendő, amikor csak 5401 új könyv látott napvilágot Itáliában. A könyvek átlagos maximális példányszáma sohasem haladja meg az 5000-et, igen sok könyv pedig ezen alul marad. Az írók, úgy mint nálunk, éheznek, vagy más pályákra térnek; a tüke visszavonult ettől a kevéssé lukratív mesterségtől, szóval az olasz könyv is, ép úgy mint a miénk, ebek harmincadján van.

Ezt a helyzetet ismerte fel Corradini szenátor, amikor vagy egy évvel ezelőtt a *fiesta del libro* indítványát felvetette, amelyet Pietro Fedele közoktatásügyi miniszter, a kérdés mély kulturális, nemzeti és közgazdasági jelentőségét felismerve, nyomban magáévá tett. Azóta folytak az előkészületek s most május 15-én le is zajlott az első olasz könyvnap.

Ennek az olasz kezdeményezésnek az eredményeit hasznosítva, de természetesen a magyar viszonyok külön igényei alapján, kívánók a következőkben a könyvnap intézményét nagy keretben előre felvázolni.

I. Szervezés

»Kezdetben volt a bizottság« — ettől a bilikus axiómától természetesen ezuttal sem lehet eltérnünk, főként Magyarországon nem. Hogy azonban az ilyen bizottságosdinak copfos formáját elkerüljük, kívánatos lenne, ha annak az élére olyan egyéniség kerülne, aki benne is van az írás mesterségében, társadalmi sulya is van, de emellett nem nyomja el egyéb hivatalos teendőinek a légiója. Az ilyen egyéniség társadalmi pozíciójánál fogva is — ha vállalja — nagy szolgálatokat tehet a magyar könyv ügyének, amelyet — ismételjük — nem tekintünk csupán a magyar könyvkiadók és könyvkereskedők ügyének, nem is csupán a kihalásra ítélt magyar íróknak, hanem a nemzeti önfenntartás és az elszakadt magyarságnak a magyarság számára való megmentése ügyének.

Az elnökség egyik tagjával természetesen a

közoktatásügyi minisztert gondolnám, aki a rendelkezésére álló hivatalos apparátussal bizonyára hathatósan előmozdítaná ennek a komoly nemzeti feladatnak a sikerét.

A tulajdonképpen való szervezőmunka egy *vezetőbizottság* vállán nyugodnék, amelyben írók, újságírók, könyvbarátok, könyvkiadók és könyvkereskedők képviseletet találnának.

Ez lenne a budapesti, centrális vezetőszer, amelyhez azonban minden vidéki centrummal, a helybeli kulturális és társadalmi élet vezető egyéniségeinek bevonásával *helyi bizt. sigok* alakulnának, amelyeknek egy-egy bizalmi embere, lehetőleg az ottani *irodalmi vagy museumi társaságok* titkára állandó, szoros nexusban állana a budapesti centrummal. Ez a centrum nem taxatív rendszabályokat ad ki a helyi bizottságoknak, hanem lehetőleg azok szabad iniciatívájára bizza, hogy az ott adott kulturális, pittoreszk lehetőségek, kulturisztóriai előzmények és egyéni körülmények s a helyi sajtó bekapcsolásával hogyan gondolják az ottani könyvnap megrendezését.

II. A célok

E bizottságok közös célja az, hogy az évnek egyik napján, lehetőleg a tavasz vége felé, az iskolai év befejezte előtt néhány héttel, az ország minden városában és falujában *könyvnap* rendezessék, amely — úgy ahogy ezt a célt a *Literatura* is kitűzte önmaga elé — az írókat és a közönséget közvetlen kontaktusba hozza egymással, hogy ezen a napon egyszer egy évben a könyvírás és a könyvkiadás művészeite is kimenjen az utcára, és pedig ingujjban, közvetlen, bohém formában. Legyen ez a nap a könyv ünnepe, nemzeti műveltségünk manifesztációja, legyen ez a nap a könyv, a tudás, a kultúra ünnepe, amely ünnepnap közvetlenül és évről-évre megismétlődően, mindenkor eredeti, friss, mulatságos és érdekes formák között hívja fel a magyarság figyelmét a könyv fontosságára a nemzet jövője szempontjából. Legyen ez a nap azonban egyuttal mérlegvonás is: a magyar írók, könyvkiadók és könyvkereskedők mesterségbeli tudásának nemes versenyre serkentő vizsganapja, amelyen a közönség évről-évre megállapíthassa, hogy mit alkotott az ő kedvenc írója, minő új írói értékek merültek fel az év során; állapítsák meg a kiadók egymásról ezen a napon, hogy mindenikő a maguk adott keretei között mennyivel vitte előbbre a magyar könyv dolgát; s a könyvkereskedők az erre a napra kifejlesztendő értékes versengésben tanuljanak ritmust, új stílusokat, új terjesztési lehetőségeket.

A könyvnapkal kapcsolatban, annak állandó szerveképpen ki kell hogy fejlődjen a könyvkiadók és könyvkereskedők új klubjának égisze alatt egy *könyvpropagandisztikus intézet*, amely állandóan foglalkozik a következő év könyvnapjainak megrendezési részleteivel, de egyébként is figyelemmel kíséri a könyvpropaganda külföldi fordulatait és hazai lehetőségeit, s e részben, ha hozzá-

fordulnak, tanácsal szolgál a hazai könyvkereskedelemnek.

A könyvnap egyuttal alkalmul szolgál arra, hogy az azt megelőző héten az összes hírlapok behatóan foglalkozzanak a magyar könyvkultúrával.

A közoktatásügyi miniszter hozzájárulásával és rendeletre ezen a héten az állam és a városok minden iskolájában az oktatók egy vagy több órát szenteljenek a magyar könyv propagandájának; magyarázzák meg a gyermekeknek, hogy mit jelent a könyv az ő életrealitásuk szempontjából. Tanítsák meg a gyereket arra, hogy otthon állítson fel magának egy kis polcot, s ott, mint valami oltáron, becézze a legjobb barátját, a könyvet; gyűjtse fel a kedvenc íróit. Tanulja meg, hogy a könyvet szeretni kell, mert a könyv ezerszeres kamattal fizeti vissza ezt a szeretetet.

Szolgáltatasson ez a könyvnap egyuttal a külföld felé és elsősorban a határainkon kívül élő magyarság felé bizonyosságot arról, hogy vagyunk, hogy az életosztón újra él bennünk. Ha lehet, rendezzenek ők is ugyanezen a napon hasonló könyvnapot, hogy ezen a napon nagy kulturális egységben dokumentáljuk a világ előtt egyúttartozásunkat, hogy az elnúló haragok újra megkonduljanak ezen a napon, s főként hogy az ott most felnövő gyereksereg, amelynél komoly veszély fenyeget, hogy elvesztjük őket a magyar kultúra számára, érezze át ezen a napon, hogy a határokon túl még csendül a magyar szó, s hogy őt ehhez a szóhoz nagy kulturális és érzelmi kapcsolatok keil hogy fűzzék.

A könyvnap szolgáltatasson alkalmat arra, hogy az iskolákban felrisszítsuk a *ju:alomkönyvek* régi szép szokását. De egyuttal arra is szolgáljon alkalmul, hogy gondoskodjunk róla, hogy az elszakított területeken is megjelenhessenek olyan magyar könyvek, amelyeket iskolai jutalmakul ki lehessen az ottani magyar gyerekek között osztani. Talán akad egy magyar *De Amicis*, aki művészi formában és politikai szempontokból nem kifogásolható módon adja tudtára a határainkon belül és kívül élő gyermekeknek azt, hogy ők egymás testvérei, akiknek soha, de soha nem szabad egymástól elszakadniuk.

E főbb célkitűzéseken kívül vannak a könyvnapnak egyéb, könyvtechnikai céljai is, ezeket e tervezet későbbi folyamán esetenként kívánám feltárni.

III. A finansziális kérdések

A magyar könyvvért indulunk harcba; már pedig minden háborúnak Montecuccoli óta tudvalevőleg három előfeltétele van: a pénz, a pénz és harmadszor is a pénz.

Ismétlem, nem akarunk a különböző gyűjtőnapok ősi hibájába, az ellenszolgáltatás nélkül való pumpolásba esni. Nem szabad a közönség áldozatkésztségéhez úgy fordulni, hogy annak fe-

jében ne adjunk méltó ellenszolgáltatást. E részben főként az első könyvnap okoz gondot, mert hiszen a továbbiakhoz már mindig áll bizonyos tőke rendelkezésre.

Egyelőre hat olyan fontosabb forrást tudok megnevezni, amely a közönség komolyabb megterhelése nélkül és sohasem ellenszolgáltatás nélkül, megteremtheti a szükséges propaganda-alapot.

1. A könyvnapot megelőző héten az ország minden színháza egy vagy több előadást rendez tisztán magyar írók műveiből. Ezek az előadásokon, felvonás közben, egy-egy neves író vagy kritikus rövid beszédet tart a közönséghez, amelyben felhívja a figyelmét a könyvnapra és a könyv jelentőségére. Ezeknek az előadásoknak a jövedelméből természetesen a színházak és a színház megkapják a maguk teljes illetőségét. De a szerzők lemondanak ennek az estének a tantiemjéről a könyvnap javára: hiszen más formában, eladott könyv formájában bőséggel visszatérül nekik ez a veszteség.

2. A könyvnapot megelőző héten mindenütt, kaszinókban, egyesületekben *műkedvelők és dalárdák* bevonásával magyar írók műveiből előadásokat tartanak. A nyers költségek levonásával, ezeknek az előadásoknak a tisztá jövedelme a könyvnap propagandaalapjáé.

3. A könyvnapon diákok az uccákon *bonokat* árusítanak, amelyek a bon tulajdonosát feljogosítják arra, hogy az ország bármely könyvkereskedésében az egész év folyamán bármikor, ezen bon ellenében, annak megfelelő értékben 10%-os engedménnyel vásárolhasson könyvet.

4. A könyvnap vezetőbizottsága erre a napra emlékfüzeteket ad ki, amelybe az ország legjobb nevé írói írnak. Ezt a füzetet kioszkokban, vasutakon, természetesen könyvkereskedésekben és az uccán diákok árusítják. A füzet jövedelme a könyvnapé.

5. A lejjebb ismertetendő keretek között a könyvnapon a fővárosban és a vidéken szerezzenek játékok (lotto és karikadobás) rendezendők, amelyeknek kizárólag könyvdíjjaik lennének. A szükséges könyvanyagot a kiadók és kereskedők hiteleznek, ami kedvező alkalom lenne arra, hogy bár még el nem évült, de mégis pincébe került stokkjaikat megmozgassák. (Tessék elgondolni, minő gyümölcsözetlen tőkék fekszenek ezekben a halott könyvhalmazokban, amelyek most egy csapásra életet kapnának. Egyuttal sok méltánytalanul elfelejtett író és könyv is megühetné a feltámadást ezen a napon.)

6. Megfelelő kiállítás helyiségekben, könyvzsalonokban a könyvnapra irodalmi kiállításokat kellene rendezni: írók autogrammaiból, karikatúráiból, emléktárgyaiból, jelentősebb művek eredeti kéziratáiból, stb. Ezeket a tárgyakat a könyvnap estén nyilvánosan elárverezik: a befolyó jövedelem a könyvnap propaganda-alapjáé.

Egyéb finansziális vonatkozásai a könyvnapnak a következők lehetnének:

1. A könyvnapot megelőző héten, lehetőleg az oktatásügyi miniszternek fent említett előadásával kapcsolatban gyűjtést kellene rendezni az iskolai könyvtárak kiépítésére.

2. Városi hivatalokban ezen a héten perselygyűjtést kellene rendezni a városi könyvtárak kiépítésére.

3. Közhivatalokban ezen a héten perselygyűjtést kellene rendezni vándorkönyvtárak szervezésére.

4. A könyvhéten arra alkalmas előadóterekben neves írók előadásokat tartanak; a befolyó tiszta jövedelem a propagandát illeti.

5. A könyvnapon és az azt megelőző napon a könyvesboltok, a kioszkok és a vasuti könyvesbódék 10%-os árengedménnyel árusítják a magyar könyveket.

6. Ezen a két napon a vasuti állomásokon diákok árusítanak könyveket. A tiszta jövedelem a helyi könyvpropaganda-alapot illeti.

7. A könyvnapon, ha az ünnepe is esnék, ki kell járnai a könyvkereskedések számára a nyitvatartási engedélyt; a könyvkereskedők ezzel szemben az napi forgalmuk 10%-át beszolgáltatják a propagandaalapnak.

IV. A könyvnap

A könyvnap, amelynek megrendezéséhez a közoktatásügyi miniszter a belügyminiszternek és a helyi hatóságoknak nem csupán az engedélyt, hanem — a kérdés komoly nemzeti érdekét tekintve — egyúttal messzire menő jóindulatu támogatást is kéri, úgy rendezendő, hogy az jelentős nemzeti és népi ünneppé avatódjék, esetleg a külföldiek számára is érdekes látványossággá.

A) A vásár

Az ünnep gerincét a *festi könyvvásár* teszi ki, amely a városnak lehetőleg valamely csendesebb terén, amennyire lehetséges, történelmi épületek vagy természeti szépségek keretében folyik le.

A vásáron minden kiadó és könyvkereskedő, továbbá minden, az írással vagy újságírással kapcsolatos vállalat részt vehet, a propagandaalapot javára fizetendő csekély járulék fejében. És pedig részt vehet egyszerűbb, de művészen dekorált *botca*, *dódnnyal*, *tolóskocsival*, *ponyvásúttal*, *bódéval* vagy *pavillonnal*. Kívánatos lenne, ha a nagyobb cégek megfelelően díszes *nagy reklámkocsikkal* — élőképekkel és könyveladással — járhatnának ezen a napon egy városokban mint a falvakban. Igen nagy súlyt kell természetesen mindezeknek a szabad ég alá tervezett elárúsítóhelyeknek a művészi kiképzésére fektetni.

(Ezzel kapcsolatban a *festi könyvnapot* megelőző héten *vándorvásárokat*, *ponyvavásárokat* járják be — országos terv szerint — a falvakat, úgyhogy legalább az év egy napján olyan helyen is legyen könyveladás, ahol máskülönben a könyvnek a híret sem ismerik.)

A könyvnap reggelén katonazene vagy régi festői jelmezbe öltözött *körtös heroldok* hívják

fel a figyelmet a nap jelentőségére. Diákok, cserkészek felvonulással is ezt a célt szolgálják.

A könyvvásár területén a reggeli órákban a *politikai hatóság képviselője* megnyitja a vásárt és utána egy-egy író, színész vagy színész előadást tart a könyv gondolata körül.

A könyvvásár területén diákok, külön bódékban, *iskoladramákat* játszanak; ismert írók *konferanszokat* tartanak s utána autogrammok adnak; minden vidéki vásár, ennek keretében, a *helyi sajtósdogokat*, *kulturhistóriai adottságokat*, *kartozításokat*, híres, ott születt íróknak bevonásával öleli fel.

A vásáron a *szerszók maguk* is megjelennek. Hisszük, hogy akad 10–20 város, amely eredeti, művészi módon tudja majd a maga könyvnapját megülni.

A vásár keretén belül, nagyobb bódékban *könyvutrit* és *karikadobó játékok* engedélyez a pénzügyminiszter, amelyekben olcsó betétekkel értékes könyveket nyerhet a közönség.

B) A vásáron kívül

A könyvnapot megelőző héten minden könyvesbolt, kioszk és vasuti könyvesbódé díszes *labarum-déselőt* akaszt ki, a könyvnap dátumával.

A könyvnapot megelőző héten a könyvkereskedések *kirakatversenyeket* rendeznek.

Ugyanezen a héten a helybeli *muzeumok és könyvtárak* magyar írói vagy könyvkulturális kiállításokat rendeznek.

Ezen a héten, lehetőleg magán a könyvnapon *magyar írók előadásokat* vagy előadássorozatokat tartanak irodalmi kérdésekről.

Arra alkalmas könyvesboltok a könyvnapon *kiállításokat* rendeznek antikvár- és modern könyvekből, kéziratokból, metszetekből, írókat ábrázoló képekből és karikatúrákból, a szerzők kézzel ellátott kiadásokból, primkiadásokból, eredeti szerzői kéziratokból, írók emléktárgyaiból. A kiállításokon természetesen napközben is lehet árusítani, este pedig árverés folyik le.

A könyvnapon minden író a saját kiadója boltjában autogrammkokat ad.

Nagyjából így gondolnám el az első könyvnap konturjait. A következő években aztán már könnyebb a feladat, mert a már meglévő propagandatóke segítségével a hírlapi propaganda is könnyebben beállítható a könyvnap szolgálatába.

En ösztönöz hszem, hogy ez a könyvnap, ha becsületesen szolgálja azt a kifizött célt, hogy a magyarság lelkébe belevigye ezt a nagy élet, hogy

szerezessük a könyvet.

akkor nem csupán a kiadók és könyvkereskedők nehéz helyzetén fog lendíteni, nem csupán a magyar írók krízisében segít át, hanem egyúttal a magyar jövő sorsát is segít újra megalapozni: hatalmas lépéssel visz majd előre a magyar kulturális integrálás megteremtés felé!

A magyar könyv

Ira KÁLLAY MIKLÓS

Uj kulturájában talán fiatalabb európai testvéreinél. De életerejét éppen olyan régi és mély gyökerekből szivta, mint azok. A család-fája tehát szintén ősi és nemes, de megújodása, mai élete és erkölcsé demokratikus. A nemzet életében talán voltak megtorpanások, visszaesések, hirtelen ugrások és irányváltások. A magyar könyv haladt fejlődésének biztos utján s a legjobban és legtitesebben és egyben a legmagyarabban is képviseli azt a demokratikus progresszivitást, amelyet itt igazán nehéz lenne észre nem vennünk.

A magyar könyv egyformán felöleli a nemzet minden életmegnyilvánulását, minden lelki irányát, táplálékot igyekszik adni minden izlésnek és meggyőződésnek, érdeklődésének körébe vonja minden társadalmi, gazdasági és műveltségi réteg érdeklődését és igyekszik mindenkihez hozzáférni úgy a lelken, mint a zseben át. A magyar könyv igazán egyetemes, minden érdeklődés kielégítésére törekszik s amennyire ez csak a mai viszonyok közt keresztülvihető, igyekszik megtalálni a lehetőséget annak, hogy mindenki a magáévá tehesse, meghitt barátságba keveredjék vele. A magyar könyv demokratikus, mert van olyan szép, hogy a legkényesebb izlésű arisztokrata is örömmel veszi a kezébe és igyekszik olyan olcsó lenni, hogy a legszegényebb ember is megszerezheti magának azt az örömet, hogy kedves olvasmányát időről-időre megvásárolja. A magyar könyv demokratikus, mert, ha vannak is olyan írói, akik csak a kultúra arisztokráciájához szólnak, — ami magában is demokratikus: a legszélesebb rétegeket is a legmagasabb kultúra fokán beleilleszteni a nemesi ranglétrába, — de legtöbb és legmagyarabb írója, teszem azt *Móricz Zsigmond, Móra Ferenc, Hercegy Ferenc* egyformán szól a magyar közönség minden árnyalatához.

Sokszor megváltolták a magyar könyvet, hogy témakörében nem olyan gazdag, mint a külföldi irodalom könyvel, hogy egész kategóriák és árnyalatok hiányzanak belőle, például az exotizmus, például a kalandos romantizmus, például a fantasztikus utópia és még néhány olyan válfaja az irodalomnak, amelynek a külföldön virágzó tenyésztük van. Ezek a vádák sem egészen alaposak. Nálunk talán nem lesznek az írók az egyes válfajok specialistáivá, de viszont, ami sokkal többet jelent, vannak olyan íróink, akik egyenkint egyesítik magukba a legkülönbözőbb válfajok minden lehetőségét s ezeket a legműveletesebb és legmagasabbrendű megnyilatkozásokhoz jutatták művükben. *Jókai Mór*nál egyformán megtaláljuk nemesek a jelen, hanem a múlt és jövő legképrázatosabb exotizmusát. Nemesek az északi fény tündérvilágításában szikrázó északi pólusig visz el bennünket, hanem napkelet forró szinzipánban égő tájaira is, nemesek elsüllyedt világ-

részek misztikus életét tárja föl előttünk, hanem előre száll az idők folyásában és fantáziájának éles reflektorával szétfépi a jövőndök homályát.

Másrészt meg nem is igen nagy szükségé van a magyar könyvnek, hogy külföldre kalandozzék exotikumokért. Sok exotikumot talál itt az író összesűrítve ezen a kis magyar globuson, akárcsak a kaliforniai Hollywood-ban, ahol a legkülönbözőbb tájalakulatok, a legkülönbözőbb égjelji jelenségek találhatók meg együtt. Nálunk a kecskeméti buckavidék valósággal a sivatag flóráját, faunáját és éghajlati viszonyait mutatja. A Hortobágy végtelen pusztasága délibábjával és félig nomád szokásaival az ázsiai puszták határtalanságának miniatűr mása. A Balaton szilaj viharai a tengerek háborgására emlékeztetnek. És fővárosunk elevenen megszög, hirtelen fejlődő tulmérétezetté sokszor az amerikai lendületet jutattja eszünkbe. Egyébként a magyar könyv lokalizálódása, szűk határok közé fogott patriotizmus, amit sokan éreynék is tartanak, szigorúan alkalmazkodott a magyar olvasó izléséhez és követelményéhez. A magyar könyv sokáig csak Magyarországnak készült, olyanakk kellett tehát lennie, amilyenek a magyar olvasó kívánta. Most hogy a külföld is kezd érdeklődni a magyar szépirodalom iránt, bizonyosan kitágul majd a magyar könyv érdeklődésének köre is. Közben a magyar olvasóközönség horizontja szintén alighanem erősen kitágult. Volt egy korszak, — Franciaországban például még csak most kezdődik ez, — amikor a magyar könyvpiacot hullámszerűen árasztották el a fordítások. Ez az időszak a megtermékenyülés, a gazdagodás, az érdeklődés kiszélesedésének korszaka volt. Ma ismét a magyar könyv a hegemonia. A fordítások lassanként mind erősebben háttérbe szorulnak, de az újra előretörő magyar könyv már a gazdagabb érdeklődésű, igényesebb, hogy ugymondjam világlátottabb magyar közönségnek szól.

A mai magyar könyvtermés legnagyobb hányadában regény. Ebben a tekintetben híven követjük a külföldet, ahol szintén a regénytermelés a legnagyobb, bár tagadhatatlan, hogy a regény szónak igen tág értelmezése mellett. Regénynek tekintik például azt az inkább csak regény formájában előadott háborus memoir-irodalmat is, amely nálunk szintén kezd már tétet hódítani. Némely külföldi divat azonban nem jutott el hozzánk, vagy legalább nem tudott nálunk gyökeret verni. A Franciaországban szinte inflációként jelentkező regényes életrajz nálunk csaknem teljesen ismeretlen. Valamint ismeretlen a tudományos kérdéseknek az a könnyved, népszerű és érdekes tárgyalása, amely külföldön: Németországban, Franciaországban és Angliában egészen rendszeresen, már erősen népszerűvé vált sorozatok keretében folyik. Nagyon érdeklik a külföld közönségét a legújabb irodalmak is, amelyekkel a hivatalos irodalomtörténet még nem igen foglalkozik. Csaknem minden nemzetnél sorozatok jelennek meg, amelyek a különböző nyelvi irodalmak legutolsó ötven esztendőjének életét tárgyalják. Nálunk még nincsenek ilyen sorozatok.

HAZAI 'S KÜLFÖLDI TUDÓSÍTÁSOK

Irodalom és kiadók

— Párizsi levél —

Május eleje.

Párizsban még mindig konjunkturája van a könyvnek. Az előrehaladott szezon ellenére minden héten új és új művek tűnnek fel a kirakatokban, újabb és újabb nevek kerülnek forgalomba. Minden kiadónak megvan a maga favoritja, akinek érdekében a modern reklám minden lehetőségét felhasználja. Az érvényesülés sokszor késhegyremenő harcában legörvendetesebb jelenség az irodalmi színvonal bizonyos stabilizációja, amely a mi viszonyainkhoz képest meglehetősen magas s amelyen alul jobbnévű kiadó nem is igen jelentet meg könyveket. Ez az oka annak, hogy az előkelő kiadók — Gallimard, Grasset, Plon — bizvást »hozhatnak ki« egészen ismeretlen nevű írókat: a közönséssel ismeri kiadványaik színvonalát s érdeklődéssel vásárolja meg az új szerző könyvét. Mindenesetre van része a divatnak is abban, hogy szinte minden hónapban felmerül néhány új név. Franciaországban divatban vannak a fiatalok. A legtöbbit emlegetett írók javarésze alul van a negyvenen, sőt van egy-két, ma már világszerte ismert francia regényíró, aki még a harmincadik évét sem töltötte be. Ez az új generáció nem olyan kiméletlen az idősebbek irányában, mint a németeknél Klaus Mann és társai; azonban akarva-nemakarva mégis elvonja a közönséget és az érdeklődést az elől a generáció elől, amely a háborút közvetlen megelőző években érkezett be. Mint mindenütt, Franciaországban is legrosszabbul járt a háború kirozásokkor még nem érkezett be, a mai fiatalok szemében viszont — s ugyanígy a kiadókéban is — már öregnek számít. Akik nem voltak eléggé hajlékonyak ahoz, hogy akár a békét, akár a háborút elfelejtésük s kizárólag a pillanat problémáinak éljenek. Akik nem tanulták el azt a sürített irástechnikát, azt a rávilágító, éles képpel dolgozó irásmodort, amelyet Morand népszerűsített, azok szürkén és fakón ütnek el az új stílus intenzitásától s nehezen lelnek olvasóra, ha egyébként mesterségüket még úgy érték is. Ehez járul az a nagy különbség is, amely az ifjabb generáció életfelfogását a megelőzőtől elhatárolja. A békebeli generáció az író legfőbb érdemét bizonyos magasabbrendű objektivitásban látta, amelyet még találébban passzivitásnak nevezhetnénk. Ez közelebről any-

nyit jelent, hogy az író mintegy kivülállt tárgyától s hagyta magára hatni a világot, akár valóságának, akár a valóságok árnyékának tekintette is azt. Az új generáció ezzel szemben szenvedélyesen veti be magát a dolgokba, tudatosan elfoglalt, vagy körülhatároltan szakszerű, de attól a bizonyos olimpiai távolságtól, amelynek legfőbb reprezentánsa egyfelől Flaubert, másfelől Anatole France volt, — az előbbi undorból, az utóbbi szkepticizmusból — teljesen idegen. Más szempontból, elődjekhez viszonyítva, éppen az új generáció némely képviselője tűnik tárgyilagossabbnak, éspedig annál inkább, minél szabadságból a többé-kevésbé romantikus előítéletektől, amelyeket a modern eszmék ellenségei *les nuances du 19. siècle*-nek szoktak nevezni, értvén rajtuk majdnem mindazokat az eszméket, amelyekért a francia forradalom óta a haladás hívei küzdöttek, sőt néha életüket adták.

Igy állt elő a modern francia irodalomban az a különös, szinte meglepő helyzet, hogy amilyen »modern«, sőt radikálisan modern a művészetük — formailag, annyira konzervatív, sőt sokszor tudatosan maradi — tartalmilag. Az expresszionista mozgalmak, amelyek német földön a háboruelleni tiltakozásnak, az aktivista mozgalmak, amelyek az új ember hirdetésének s a dadaista mozgalmak, amelyek a megelőző mozgalom csődje fölött való kétségbeesésnek kifejezői voltak, Franciaországban formai problémákká finomultak el. Költészetük legmarkánsabb képviselői Apollinaire, Cocteau, Max Jacob és mások, a legmerészebb képekben kacérkodnak a konzervativizmussal, sőt egyikük-másikuk a katolicizmussal is. Tartalmilag tulajdonképpen csak a szürrealistákat tekinthetjük forradalmároknak, noha az ő világnézetük is inkább metafizikailag radikális, semmint társadalmilag. Miután pedig formailag valóban megülötték, felfrissítették a megmerevedésre mindenképpen hajlamos francia nyelvet, anélkül, hogy mondanivalóikkal maguk ellen lázították volna egyetlen szimbajöhöz közhözönségüket, a művelt francia polgárságot, hamarosan be is érkeztek a legelőkelőbb folyóiratokhoz és kiadókhoz.

A tehetséges új írói gárda s ügyes kiadók új olvasóközönséget neveltek maguknak: a stilius-caffinériák iránt fogékony sznobok tömegét, akik hallatlan gyönyörűséggel élveznek minden új könyvet, ami valamben újabb és modernebb az

elődjénél. Ez az újság hol az »érthetelenségnek«, vagy a nehezen érthetőségnek valamely új nianszában áll, vagy olyan tárgy irodalmi feldolgozásában, amely — természetesen csak külsőleg értelemben — meglepően eredetinek hat. Ebben az irányban dolgoznak bizonyos kiadók is, akik tudatosan tolják egyre magasabbra az átlagos színvonalat. Ennek a helyes irodalompolitikának egyetlen hátránya az, hogy amilyen készséggel áll az ismeretlen, tehetséges új író rendelkezésére, hogy a névtelenségből kiemlje s hathatos propagandával olvasókat szerezzen neki, ép oly könnyen ejti el, míhelyt újabb ismeretlen író fedez fel. Ezt a támogatást, amely a felfedezés hosszánjától a már mindent-megtettem-érted közönyéhez vezetett utat néha fél-estendő alatt futja meg, csak a legerősebb tehetségek állják ki, egy Julien Green, Bernanos, vagy Montherlant. Utóbbi a legfiatalabb és legtöbbit-ígérő regényírók egyike, akinek megérdemelt népszerűsége révén nincs különösebb oka a kiadók haragjától tartania; röviddel ezelőtt hevesen kifakadt a francia kiadók fentebb vázolt könyvpolitikája ellen. »Nem belső értékek szerint ítélik meg őket a könyvet, hanem pusztára külsőségek

alapján, s állandóan azt harsonázzák, hogy a legjobb a legjobb: s ezért bármily hálsáknak kellene a fiatal íróknak irányukban felfedezésükért lenniük, mégis keserűségük kell rájuk gondolniok, mert a tulságos tömjénezés inkább árt, semmint használ a fejlődésüknek. Második művéket már fagyasban fogadják egy a kiadó, mint a közönség, egyszerűen azért, mert a második. Szinte úgy hat a dolog, mintha kiadó és a közönség most venné vissza, most számolná le azt a főlös elismerést, amit első munkájára pazarolt. Megakadályozzák az írókat abban, hogy nyugodtan, a maga természetének megfelelően alkosson s Montherlant ráolvassa a kiadókra Goethe híres mondását: »Ha egy tehetséges írónak sikerül a figyelmet valamely jelentős művével magárvonnia, akkor mindenki rajta lesz, hogy megakadályozza abban, hogy még egyszer hasonlót alkosson.« Példaként hozza fel egy kitűnő író esetét, akinek érdekében közbenjárt kiadójánál. »Semmit sem tehettek érte, — felelte a kiadó, — az illető már harminchétf éves, öt-hat igen jó könyvet írt, amelyeket csak igen kis közönség méltányol. Csak olyan író érdemes propagálunk, akit még nem fedeztek fel.« (a.)

Londoni levél

(Az angol olvasási mánia okai — Könyvekre havonta egy font — Egy „nemzetgyáldozó” könyv karrierje)

London, május.

Kétféle angol könyv van, vagy ha alaposan meggondoljuk, háromféle. Az egyik típus hét és félszillings vászonbaktóttótt vastag papirosra nyomott angol regény, a második az egy vagy két szillings olcsó kiadás és a harmadik, a néhány félérbe kerülő rotációs papírra nyomott népszerű tömegkönyv. Ha az ember Angliában utazik, akkor a könyvből, amelyet utitársra olvas, gyakran pontosan meg tudja határozni az olvasó vagyoni helyzetét és társadalmi állását. Az arisztokrata, a jómódu vagy vagyonos polgárember a vászonkötésű első kiadásokat olvassa, amelyek alakra és kiállításra akármelyik kiadótól kerülnek is ki, majdnem tökéletesen azonosak. A clerkek, irodakissaszonnyok, az alsóbb középosztály tagjai már a kisebb és olcsóbb kiadást forgatják, míg a félszillings vagy még olcsóbb tömegnyomatványok százezrei a munkásság és a sok-sok ezer diák kezén forognak, mert olvasni minden társadalmi osztály olvas s ha nem is annyit, mint a németek, de valahogy rendszerebben, állandóbban és kitartóbban.

Amikor Wells-szel erről a kérdéstről diskuráltam, a nagy angol író a következőket mondotta: Az átlagos angol embernek sokkal kisebb, szűkebbkörű a fantáziája, és ami a legfőbb, sokkal nehezebben indítható meg, mint a latiné, vagy a szlavé. Ezért szüksége van arra, hogy a képzelőtehetségét valami külső szellemi fűszerrel mozgásba hozza. Valamivel foglalkoztatnia kell az agyvelejét, amely nem szalad magától észszázados síneken, mint a franciáé, vagy az olaszé, hanem egy helyben megáll.

Ezért van olyan sok-sok olcsó, már tartalmilag is olcsó, gyakran kimondhatatlanul szegényes és sivár angol regény, ezért fogyasztja Anglia a magazinek és folyóiratok tömegét és ezért vált az angol könyvkiadás nagy nemzeti iparrá. De Angliának van egy másik, kényesizésű, paléozott elméjű és az angol gyűjtőszennvedélytől átfutott olvasótáborra is. Sohase felejtsem el, milyen meglepetéssel állottam meg egy egyszerű angol asszony szellős és szimpla lakosztályában az egyszerű, pácolt deszkából összeállított könyvállvány előtt. Ennek a hölgynek, aki egy Magyarországból elszármazott ur felesége, nincs cselédje, maga főz, maga takarít, maga ápolja a kertjét és különösen annak egyik sarkában az elragadóan kedves, szindus, rock-gardent, a sziklakertet, de azért mindig megtakarít havonta legalább egy fontot és puritán könyvállványán a legszebb kiadások sorozatának egymás mellé. Defoe pompásan ilusztrált »Moll Flanders«-e mellett Fraser professzor »Golden Bough«-ja s az angol próza majdnem valamennyi mestere, köztük olyanok is, akiket mi névről is alig ismerünk, mint Tomlinson, akinek két könyve: a »Dsangel és a tenger« és az »Ar-apály« ugy szerepel Angliában, mint a modern angol nyelv két legtekélyesebb alkotása.

Ilyen közönség mellett természetesen nem ördögösség olyan példányszámokat elérni, amelyek a mi szemünkben egyenesen fantasztikusak. Az oxfordi egyetemi nyomda külpolitikai évkönyve, az Oxford Survey of International Affairs, több példányszámban kel el, mint akármelyik híres magyar regény olcsó és népszerű

kiadása. Remarque háborus könyve, amely végére nem vérből angol munka, hanem idegen nyelvből fordítás, egy hét alatt százezer példányban fogyott el és ezen felbuzdulva, a kiadója pályázatot hirdetett egy ideig, meg nem jelent német regényre vagy életrajzra s kész a pályázat győztesének várható honoráriumára előleg fejében ötszáz fontot, vagyis tízezer magyar pengőt kifizetni. Az Everimans Könyves egykes kötetű többszázezer példányban fognak el s a Benn-féle félszázados füzetek, az afféle tudományos Magyar Könyvtár, valósággal asztronómikus számban kelnek el a vékonypénzű publikum körében. Mert, s ez a legmeglepőbb és legérdekesebb az angol könyvpiacra, az angol olvasók tábora egyre növekszik, munkásklubok és olvasóegyesületek, lapok, papok és tanítók serege valósággal prófétái az olvasás szenvedélyének és óvatosságot számítás szerint is minden újabb nemzedékkel legalább huszontól százalékkal emelkedik a könyv-olvasók száma.

A drága műkevelő-kiadásoknak és bibliofil-könyveknek, ritkaságoknak pedig Párizson és az amerikai milliomosok szűk körén kívül sehol annyi rajongó vevője nincs, mint Angliában. Lawrence zredes, az arabiai felkelés legendás hőse tudvaleg háromszor írta meg, de háromszor is is nyomtatta híres könyvét a »Revolt in the Desert«-et. Az első két kiadást, mivel olyan felhívó és szórnyúságos részletek voltak benne, hogy Angliára és az angol nép jó híre árnyékot vetetett volna, az zredes megsemmisítette. A pusztulást az első kiadástól csak egy-néhány, a második kiadástól egy-két tucat példány került el. Ezek a könyvek ma olyan áron cserélnek nagyrítván gazdát, hogy az értékkülből — Molnár Ferencet és néhány nagykereső drámaíró kollégáját kivéve — a magyar irodalom minden művelője, valamennyien együttvéve életük végéig uri módon megélhetne.

(k. d.)

A legizgalmasabb regény: a regény utja . . .

Sokszor gondolkodok arra: meg kellene egyszer írni a *regény regényét*. Nem azt, hogy az író hogyan alkotja művét, mert azt már sokan megírták; hanem azt az izgalmas, hősiés küzdelmekkel, szívfájdító kudarccokkal és pompás dialógokkal teli utat, amelyen a regény az olvasóhoz eljut.

Micsoda izgalmas regény lenne ez!

A nemes erőfeszítéseknek, a tragikus sorsoknak, a nagystilusú üzleti fogásoknak micsoda hatalmas tárháza nyílik meg annak az embernek a szeme előtt, aki a könyvterjesztés munkáját közelről szemlélheti.

Mi a könyvterjesztés?

Először is üzlet. Izgalmas, nagy emberismeret, élelmességet, talpraesettséget, rábeszélőkészséget, tájékozottságot követelő üzlet, amelyben ember legyen a talpán, aki megállja a helyét. De merjük állítani, hogy valamennyi üzlet között ez a legbonyolultabb, a legnagyobb intelligenciát és tapintatot megkövetelő. Mert ennek az üzletnek az anyaga maga a szellem, az irodalom, a művészet, — aki ezen a pályán működik, annak elsősorban az emberi lelket kell ismernie.

A könyvterjesztés azonban, hogy üzlet, még valami: a kultúra propagandája, a nemzeti szellem elmélyítése, az Irás nagy ügyének szolgálata.

Ilyen cikk keretében el sem lehet mondani, mennyi nehézségen kell átvérgetni, mekkora leleményességgel és önfegyelmezettséggel kell dolgoznia annak az embernek, aki a könyv eladását, terjesztését választotta hivatásául. A magyar közepostályban az utóbbi időben ugyan egyre nagyobb érdeklődés nyilvánul meg az irodalmi munkák iránt, de azért még ma is nem egy úri házbán fogadják a könyvet azzal a fitymáló gúggyel, amely nem hajlandó tudomást venni arról, hogy milyen óriási szerepe van az irodalomnak a nemzeti életben, az emberek látókörének növelésében, lelkialkatuk erősítésében. Es ha ez a kedélyes lenézés csak közvetve sújtja is az író és a kiadó, aki messze van, — de annál több baja van vele a könyv terjesztőjének.

Hányszor fogadják öt gúnyval, idegességgel, haraggal, hánször rázzák le az indolens, vagy fukar emberek hipokrita kifogások mögé bujva, vagy nyíltszívű durvasággal. Es a könyv terjesztőjének nemcsak el kell viselnie ezt a bánásmódot, nemcsak dacolnia kell a szomorú körülményekkel, hanem számolnia kell azzal is, hogy a vevő csakugyan ideges, csakugyan elfoglalt és csakugyan szegény ember lehet. Türetlennek kell magát, ha bánják, meggyőző érveket kell felvonultatnia, ha kinevetik, le kell nyelnie, ha megsértik, le kell nyelnie a magyar irodalom, a magyar kultúra érdekében.

Es ha már értek az izgalmas regényről, a »regény regényéről« irunk, ne felejtkezzünk meg azokról a romantikus, külöönös egzisztenciáról sem, amelyeket ezen a területen találunk. Az olvasó, a vásárló algha sejtse, hogy kik azok az emberek, akik időnként szerényen besöngögetnek hozzá, tiszteletteljesen felajánlanak neki néhány tudományos, vagy szépirodalmi munkát. Nem sejtetik, hogy ki az, akit indulatossan, vagy gépies egykedvűséggel próbálnak lerézni magukról, amikor odaál elébük, hogy valamelyik magyar vagy külföldi szerző munkáinak megvásárlására bírja őket. Hányszor, de hánször találni ezen a pályán előkelő, nagyműveltségű embereket, akiket a mostoha körülmények kényszerítették erre a foglalkozásra. Hányszor akadnak köztük az elcsatolt területeiről menekült, magasállású tisztviselők, volt katonatisztek . . . Hiszen néhány esztendő óta akkorát fordultak a viszonyok, hogy ma minden foglalkozási ágban megtalálhatjuk azokat az embereket, akik eredetileg nem ezt választották hivatásukul. De mondhatjuk azt is, hogy talán soha ennyire bele nem élték magukat új mesterségük légkörébe, mint a könyvterjesztői pályán.

A könyvterjesztőnek erőt ad munkájához nemcsak az a tudat, hogy ezzel a becsületos polgári munkával biztosítja a maga és a családja megélhetését, hanem az is, hogy a magyar kultúra ügyét szolgálja. Az a tudat, hogy amikor kilincselnie kell, előszobákban kell várakoznia, városról városra, faluról falura kell vándorolnia, a magyar szellem nagy harcának fegyverét viszi aktatászkájában és az emberi szellemnek talán legértelmesebb jelentőségű találmányát propagálja: a Betűt.

A könyvterjesztő ügyök ma, a Betű százádaiban, az igazi »nemzet-napszámosa«.

I—s.

ÍRÓK ARCKÉPCSARNOKA

Erdélyi írók

A Literatura, mint a magyar szellemi élet hű krónikása, fennállása óta figyelemmel kíséri és minden egyes állomását gondosan regisztrálta annak az irodalmi megmozdulásnak, amely az »erdélyi renesszánsz« néven egyre öntudatosabbá váló imperializmussal követel magának meghallgatást és elismerést a Királyhágó innesszó oldalán is. Magyar írásokról lévén szó, magyar írók regényeiről, akiknek minden szava szívünk-ből fakadt szó, minden rezzenése saját legtitkosabb rezzenésünk, örömmel kell üdvözlőnk jelentkezésüket; hiszen ami szépet, újat, külön-

jünk el egy pillanatra afőlött, vajjon mi lehet a titka frissességüknek, életkedvüknek, önbizalmuknak, egészséges agresszivitásuknak — egy szóval azoknak a tulajdonságaiknak, amelyekből élnek, — szemben a tetszhalott vagy mesterségesen életben tartott magyar irodalommal.

E sorok írója a mult esztendőben mindezeket a problémákat megbeszélte Erdélyi irodalmának egy autentikus reprezentásával (Beszélgetés Kuncz Aladár) s most egyszerűen utalhatna az ott mondottakra. Utalhatna arra az évszázadokra visszamenő tradícióra, amely Erdélyt már a vallásháborúk vérzivatarában a gondolat-szabadságnak hegyekkel körülbástyázott földjévé avatta. Ez a tradíció: a gondolat és előbb az írott, majd a nyomtatott betű komoly megbecsülése — még a világreakció válságos éveit is tisztességben usza meg. Elmondottuk, milyen körülmények között alakult meg az Erdélyi Helikon, irigységgel számoltunk be arról a nálunk elképzelhetetlen körülményről, hogy Erdély művelt arisztokrata családjai tisztességnek érzik, hogy megjelenjenek a magyar költők felolvasásain; hogy az író véleménye, meggyőződése közzé, amely komolyan foglalkoztatja a kedélyeket. Nem magyaráz-e meg mindent ez a néhány külsőségesnek látszó körülmény? Az mindenesetre bizonyosnak látszik előttünk: az a tárgyilagos, nyugodt önérzetű hang, amely az erdélyi írók könyveiből s még inkább publicisztikai írásaiból oly frissen csap meg bennünket, arra vall, hogy íróink nem kellett szembekötődni játszanok a kor problémáival, s nem kellett a közönség szórakoztatóivá lealacsonyodniok, mert eleven milliót éreznek maguk körül, tudják hogy figyelnek a szavukra, érzik maguk mögött az intellektuális olvasók bátorító helyeslését s még ha harcolniok is kell elveik igazáért, akkor is bizony számíthatnak arra a becsületes interpretációra, amire minden meggyőződés igény tarthat.

Csak bele kell pillantanunk az erdélyi folyóiratok valamelyikébe, az *Erdélyi Helikon*-ba, vagy a radikális *Korunk*-ba, hogy az ember bámulva konstatálja, milyen hatalmas problémák körül s milyen fegyverkezett argumentációval polemizálnak odaát az egymással szemben álló felek, anélkül hogy akár egy pillanatra is megfélemednének a szellemi tornának arról a fegyverkezettégéről, amelynek híján minden vita acsarkodássá válik.

Lehet-e ilyen körülmények között azon csodálkozunk, hogy az erdélyi írók valóban féltékenyen veszik a szűkebb értelemben vett honi írókat, egy koncepcióban, mint mondanivalóik sok-

Kuncz Aladár

bet hoznak, az is a miénk, ha véletlenül az ország jelenlegi politikai határain kívül fogantattak is. Nem vétünk semmiféle nemzeti büszkeség ellen, ha elfogulatlanul megállapítjuk, hogy az utolsó esztendőök legfigyelemreméltóbb, sőt az eladott példányok szerint is legsikeresebb könyv-újdonosságai az államhatárokon túl születtek meg. Nem vétünk, mert hiszen ők is magyarok, sőt mint egyesek tulozzák, »ezek az igazán magyarok«, az elszakítottak, a székel, vagy egyszerűben az erdélyi író. A Magyar Könyv hetében nem is lenne ildomos akármilyen szempontból kritikát gyakorolnunk felettük. Örüljünk sikereiknek s szálljunk inkább magunkba, tündöd-

Gróf Bethlen Margit

kal égetőbb aktualitásában? Hajoljunk meg, ha némi resignációval is, a tények igaza előtt s üdvözöljük őket irigység nélkül a Magyar Könyv hetében.

Hogy a hölgyekkel kezdjük, köszöntsük első sorban *Guldcsy Irént*, aki hatalmas történeti freskójával nyomban meghódította a magyar közönséget s akinek kisebb külső terjedelmű, de intímabb mai tárgyú regényét éppoly érdeklődéssel fogadta a kritika; aztán *Berde Máriát*, az otthon merengőtollu, finom ábrázolóját, aki csendes bensőséges líráját teljes értékében átmentette prózájába; és köszöntsük mint az erdélyi írók honi patrónáját, *Bethlen Margit* grófnőt is, akinek nobilis irodalmi szándékait nem méltányolnunk, elfogultság lenne.

Hogy az arisztokráciánál maradjunk, kezdjük a férfiak sorát gróf *Bánfi (Kisbán) Miklóssal*, Erdély irodalmi külügyminiszterével, s folytatjuk a fiatal *Kemény báróval*, aki a legszebb érdemeket szerezte magának az Erdélyi Helikon megalapozásával. Ez az irodalmi kezdeményezés azóta hatalmas mozgalommá terebélyesedett, amelynek ma már ideológiája is van: a tradicionális erdélyi szellem felújítása. »Csak önfeláldozó és egyben bölcs gyakorlati munka vághat egybe az erdélyi gondolattal,« — hirdeti a Helikon, — »méltóság kifele, szabadság befelé, egyfelől tökéletes békeesség, másfelől teljes eszmi harc-készség, olyan erkölcsi önfegyelmű és heroizmus, amely hidat teremtenek elsősorban Erdély népei, másodsorban Európa keletének népei között, létre-

hozva a kulturák szabad cseréjét, kölcsönös tisztelét: a béke biztos zálogát.« Megszívlelendő program, ékes összefoglalása Erdély liberális tradíciójának, ha a gyakorlatban még oly kivihetetlen lenne is. Annyi bizonyos, hogy maguk a román írók is tisztelettel néznek fel az ilyen eszméket hirdető nemes publicistákra. A regényíró *Máriu Rebreaun* el is ismeri: »Az erdélyi író sokkal inkább tartja apostolinak a munkáját, semmint más országok írói.«

Ez az »apostoli«, vagy inkább prédikatori hang érződik meg az erdélyi írók stílusán, még akkor is, ha nem eszmékért harcolnak, hanem regényt szönek. Ez kap meg bennünket *Tamási Aron* neoprimitív, balladás hangon elbeszélő modorában s még inkább *Nyirő József* írásaiban, aki a »Jézusfaragó ember« című kötetétől egészen a legújabb kétkötetes regényéig. A *sibói bölény*-ig (Erdély Szépíves Céh kiadása) egyre-növekvő erővel vetíti ki magából különös, metafizikából fakadó révületeit, amelyekben mintha az ősi pástornép, az erdélyi gyepe mögött meglapuló székelység érezné fel újból a maga eltemetett meséit, még akkor is, ha mint legújabb regényében, történeti figurákat állít elénk. (Wesselényi, Haller grófnő, József császár, Cserey Ilona.) S ez a mítikus látás annyira kényszerítő, hogy még a modernebb ídegzetű, városi kultúrájú regényírók művei felett is ott lebeg. *Ligeti Ernő* psz hologizáló regényeiben például, amelyeknek emberei szintén vallják és tudják magukról, hogy erdélyiek s ebből a szemszögből értelmezik, hol maguk, hol az író tolmácsolásában, problémáikat. De hiszen *Ligeti Ernő* mint publicista is *Kódr Imrével* együtt szenvedélyes harcosa az erdélyi magyar kultúrának.

Tamássy Aron

Külön szakaszban kell megemlékeznünk vé-
gül az erdélyi irodalom balszáraryáról, amelynek
írói a Dienes László és Gadl Gábor szerkesztésé-
ben megjelenő *Korunk* havi folyóirat körül cso-
portosulnak, amelynek komolyságát és színvona-

P. Gulácsy Irén

lát az itthoni lapok közül a *Századok* közelíti
meg.

Ime, néhány beszámoló-sorban az erdélyi
szellemi zenekar státusa: amint látjuk, egyetlen
hangszer sem hiányzik belőle és — ritka szeren-
ce — valamennyi szabadon játszhatja a maga
szólamát, megvan ez a *harmonia praestabilis*,
ami kizárja a diszharmoniót.

(n. a.)

CHOLNOKY LÁSZLÓ ÉS A KIADÓI. Szeg-
ény megboldogult Cholnoky László, aki tragikus
haláláig a sötét nyomorral küzdött, mélysej-
sen gyűlölte a kiadókat, akiket erős romantikus
tulzssal az írók szívtelen kihasználójának tartott
S mivel a velük való viaskodást késhégyremenő
haronak tekintette, minden lehető és lehetetlen
alkalmat felhasználott arra, hogy a kiadóit meg-
bosszantsa, sőt ha lehet »bedöntse«. Maga újsá-
golta kollégáinak boldogan, hogy sikerült egy
folytatásokban megjelent regényét más címmel
és a főszereplők nevének megváltoztatásával

ugyanannál a lapnál elhelyeznie, amely röviddel
az első regény után hozzáfogott az új Cholnoky-
regény közléséhez. Minthogy a kitűnő író kéz-
íratát a lap tulajdonos olvasatlanul vette át, csak
az első folytatások után jöttek rá Cholnoky csiny-
jére, mire a megkezdett regény közlését a rek-
nak be kellett szüntetnie. Még nagyobb rekor-
dot ért el egy hetilapnál, ahol hétszer sike-
rült rá a galibára, amikor a hét novella álna-
lagyott szedéséből egy kis Cholnoky-novellás-
könyvet akart összedillítani a lapvállalat. Ezek a
dákcsinyek persze nem igen járultak ahhoz, hogy
Cholnoky hitelét emeljék s még jobban elmerge-
sítették a viszonyt a tuskés fellépésű, de mimóza-
érezékenységű költő és kiadó között, akik —
valami újabb Cholnokyddától tartva — egyre kel-
lettebbül fogadták, ha kéziratot jelentkezett ná-
luk. Az egyik ilyen kiadó egy ízben szemére ve-
tette Cholnokynak, hogy miért adta el hét íz-
ben ugyanazt a novelláját hét különböző címen
ugyanegy kiadónak. Amire szegény jó Cholnoky
indignálódottan felelt:

— Hja kérem, van önnek fogalma arról, hogy
milyen szívtelenek a kiadók? Hiszen ha ugyan-
azzal a címmel adtam volna el, higye el, meg
nem vette volna tőlem a novelláimat!

**HARMADIK NEMZETKÖZI TORTENETTU-
DOMÁNYI KONGRESSZUS.** Május második he-
tében tartották Velencében ezt a kongresszust,
amelyen Michel L'Héritier, a párizsi Nemzetközi
Szellemi Együttműködés Intézetének egyik igaz-
gatója elnökölt. A kongresszus érdekes téma-
kölül kiemeltnök egy nemzetközi történelem-biblio-
gráfiai évkönyv megindítását, továbbá egy közös
memorandum megszerkesztését, amelyet az ös-
zes kormányoknak elküldenek s amelyben fel-
hívják a kormányok figyelmét arra, hogy a mai
papír gyöngye minősége folytán az a veszedé-
lem fenyegeti a történelemlírást, hogy már né-
hány év múlva tönkremennek a mostani archívu-
mok; ezért más, erősebb papírfajták alkalmazását
kivívják legalább a legfontosabb okmányok meg-
őrzésére. Ugyanez vonatkozik a mai tenta-
anyagokra is, amelyek rövid időn belül kihalvá-
nyulnak. Elhatározta továbbá a kongresszus, hogy
nemzetközi irodalomtörténeti összehasonlító kro-
nológiát szerkeszt és ad ki. Részletművek szem-
pontjából érdekes az a határozat, amellyel ki-
mondották, hogy nemzetközi közösen közzé kell
megírni a középkori pápaság történetét, az-
után a felvilágosult abszolutizmusét, továbbá a
nagy felfedezések és találmányok történetét s
végül a bank- és váltóélet történetét Kr. u.
1400-tól kezdve.

ÚJ IRODALMI FOLYÓIRAT. Május tizen-
ötödikén hetenként megjelenő folyóirat indul meg
Zsolt Béla szerkesztésében, amely program-
mul tüzte ki, hogy felrúzza a magyar olvasó-
közönséget abból a fásultságból és közönyből,
amelyben immár évek óta szunnyad. Az erősen
progresszív jellegű folyóirat első számban a
szerkesztő irásán kívül Karinty Frigyes,
Márai Sándor, Szász Zoltán, Vámbéry
Rusztom, Németh Andor, Ignótyus Pál,
Relle Pál, Nagy Lajos stb. cikkei szerepel-
nek.

NÉGYSZEM KÖZT

Tíz lapalapítás története

Elmondják: Babits Mihály, Csathó Kálmán, Farkas Imre, Harsányi Zsolt, Karinthy Frigyes, Krudy Gyula, Lengyel Menyhért, Molnár Ferenc, Schöpflin Aladár és Szász Zoltán

— Az én fiam tényleg csodagyerek — meséli egyik írónk valakinek.

— Miért?

— Hatéves és még nem zongorázik.

Ez a tréfa mindenesetre idősezerű. Komoly tudósok állítják, hogy a tehetség veleszületik a művésznel. Az író tehát már gyermekkorában is író. Semmi sem bizonyítja ezt jobban, minthogy legtöbbjük már fiatal korában lapot szerkesztett. Igaz, hogy ezek a lapok legtöbbször kézirással vagy litográfálva jelentek meg, de megvolt bennük a tehetség első szárnypróbálgatása. Olyan erény ez, amit nyomtatott újságnál sem lehet mindig megtalálni. Ezekről a régi, elfelejtett gyermeklapokról kértünk nyilatkozatokat a volt szerkesztőktől. Minden válasz egy-egy művészi emléket hozott. A bérkezett nyilatkozatokat itt közöljük.

Babits Mihály:

Pécsi diák voltam, a ciszterciákhoz jártam gimnáziumba. Olyan erős lokálpatrióta voltam, mint szekszárdi fiú, hogy annak a lapnak, amit tizennégyéves koromban szerkesztettem és amit hektografárral sokszorosítottunk, ezt a címet adtam: »Szekszárdi Szépirodalmi Lapok«. Nagyon büszke voltam arra, hogy nagy diákok, hetedisták és nyolcadisták is dolgoztak bele, holott én csak másodikba jártam akkor. A lapot később a tanárok betiltották, úgyhogy csak pár szám jelent meg. Én regényt írtam bele. A regény Verne Gyula hatása alatt készült és a heringhalászat titkait tárta az olvasó elé. Valahol az Északi tengeren játszódott. Nem tudom hol halásszák a heringeket, akkor tudtam. A regényt persze nem fejezhettem be, mert csak addig írtam, amíg a lap létezett. (Fiatal koromban általában prózáiró voltam, verset csak sokkal később kezdtem írni.) A lapban illusztrációk is voltak. Nagyon fontos rovata volt a »Szerkesztői Üzenetek«, amelyet magam veztettem. Ez keltezte a legnagyobb szenzációkat.

Csathó Kálmán:

Ifju koromban már rendes nyomtatott lapnak voltam munkatársa: a »Kislap«-nak. Ezen a

címen már negyvenéves írói jubileumomat ünnepelhetem meg.

Farkas Imre:

Tízéves koromban Debrecenben és Iglón szerkesztettem egy szépirodalmi és társadalmi közlönyt. Természetesen ezt sajátkezűleg írtam és rajzoltam. A lap egy példányszámban jelent meg és azt az állandó olvasók kézzől-kézre adták,

Babits Mihály egyetlen gyermekkori arcképe

Legnagyobb örömem volt, ha egy fagyfaltravalót megkerestem hetenként. Pajtásaim természetben is fizethettek. Glikker, gomb és ezekhez hasonló

valutákat is elfogadtam. Minden cikk és vers alá különböző álnevet írtam. Nem akartam, hogy megtudják, hogy szerkesztő és munkatársaim csak én magam vagyok. Egy fél évfolyamot őriz ezekből a lapokból az édesanyám. A lap másfél évfolyamot ért meg: Iglón »Kisvilágos«, Debrecenben »Kis Regélő« volt a címe.

Minden volt a lapban szerelmes versen kívül. Azt nem írtam, mert nagyon féltem az apámtól.

Harsányi Zsolt:

Tizenhétéves koromban munkatársa voltam a Sárospataki Ifjusági Közölnynek. Munkatársi min voltom önképzőkori mozgalmakkal függ össze. Ebben az időben csak verseket írtam. Ennek a lapnak az az érdekessége, hogy nem kézzel szerkesztettük, nyomtatásban jelent meg és még ma is fennáll.

Karinthy Frigyes:

Mindig volt lapom. Az egyikbe, emlékszem vicces szójátékokat írtam a Bob herceg dallamára. Ezeknek igen nagy sikerük volt. Tizenhároméves koromban azonban már teljes regényem jelent meg folytatásokban a Magyar Képesvilágban. Amikor a szerkesztőségben, ahova regényemet

Karinthy Frigyes 8 esztendőskorában

beküldtem és azt elfogadták, megjelentem, a szerkesztő, Csór Gáspár, felháborodva tiltakozott az ellen, hogy lapjában egy rövidnadrágos, tizenhároméves kölyöknek a regénye fusson.

Gyerekkoromban szívesebben foglalkoztam színházzal, nagyon komoly színpadom volt, amelyen többek közt a teljes Ember tragédiáját is előadtam, olyan fényhatásokkal és olyan rendezésben, amelynek ötleteit ma is fel lehetne használni.

Krudy Gyula:

Tizennégyéves koromban Nyíregyházán, mint főgimnáziumi tanuló, Milotay Gábor társaságában szerkesztettem lapot. A lap címe »Gimnáziumi Híradó« volt. Rendes lap volt ez, amely száz példányban jelent meg, hat oldal terjedelemben.

A gimnázium mellett lakott egy tönkrement nyomdász, Kalinának hívták, ennél jelent meg a lap, amelynek legnagyobb szenzációja az volt, hogy arany festékekkel nyomták, tekintve, hogy a nyomdásznak nem volt másszínű festéke. A tanár uraknak állandóan küldtem tiszteletpéldányt. A lapban én vezettem az irodalmi részt. Magam írtam bele a novellákat. Milotay a gimnáziumi híreket írta. A lap csak pár számot ért meg és ennek két oka volt. Egyrészt a nyomdásznak elfogyott a festéke és így kénytelen volt nyomdáját becsukni. Annak, hogy másik nyomdába nem mehettünk, az volt az oka, hogy a tanári kar betiltotta a lapot, mert az egész gimnázium órák alatt versírással és novellagyártással foglalkozott.

A beszedett előfizetési díjakkal azért nem volt baj, mert a lap egyetlen előfizetője az édesapám volt.

Legyel Menyhért:

Tizenhároméves koromban viccelapot szerkesztettem Miskolcon. Emlékszem, valami furcsa címe volt a lapnak, különböző betűkből összerakott érthetetlen szó. A megjelenést igen nagy siker kísérte, annyira, hogy a lap hosszú időn át megjelent. Legalább hetekig fennállott.

Molnár Ferenc:

Önálló lapvállalataim közül kiemelendő a »Haladás« című közlöny, amely 1892-ben négy példányban, kéziratban jelent meg s amelyet csak

[Molnár Ferenc lapszerkesztőidők korában

hamar felváltott az »Életképek«, amelyet Török-bálinton szerkesztettem s amely litografálva néha a husz példányt is elérte.

Schöpfung Aladár:

A gimnázium hetedik osztályába jártam vidéken, amikor első művem nyomatásban megjelent. Egyik tanáromnak, Kristóf Jánosnak volt egy d'Ák-lapja, amelynek főmunkatársa lettem. Első munkám egy vers volt, amelyből már csak annyi jut az eszembe, hogy minden versszak ugyanazzal a hazafias refrénnel végződött. Ha az író pályáját az első nyomdafestéktől számítjuk, akkor ezt a verset lehet az én elindulásomnak tekinteni. Ezenkívül szerkesztői tevékenységem főleg irodalomtörténeti tanulmányokban merült ki. Engem is érdekelt, hogy mi van ebben a versben és mi van egyéb, ebből az időből való írásaimban. Nagy örömmre szolgált, ha egy példány a kezembe kerülne bejőlük. Annakidején egyébként inkább mint szavalóművész tűntem ki és aratam sikereket a diákok természetes terrénumán, az önképzőkörben.

Szász Zoltán:

Ausztriában jártam katolikus főgimnáziumba és ott szerkesztettem lapot, amelybe magyarul, németül és franciául írtam, ami annál érdekesebb, mert se németül, se franciául s talán még magyarul sem tudtam. Annak oka, hogy a lapba franciául is írtam, az volt, hogy a lengyelek nem tudtak jól németül s az ő érdekében kellett franciául írnom. A lapot titokban terjesztettem, mert mindenféle forradalmi eszmékkel volt tele. Megjósoltam ebben a lapban többek között a Monarchia összeomlását és más csekélysegeket. Összesen, ha jól emlékszem, négy példány jelent meg.

A kiadványt mindössze tíz-tizenöt növendék ismerte. Az utolsó szám körül botrány készült. Egyik osztálytársunk, Henrik herceg, a toscanai herceg unokája, tudomást szerzett a lap forradalmi eszméiről; a botrányt mindazonáltal sikerült elsimítani.

A volt lapszerkesztők közül ma már egyik-ke sincs lapja.

Pán Imre

AMIG EGY ÍRÓ ELJUT ODAIG... Regényesen fantasztikus múlt van a hátr mögött Kibédy Sándornak, az erdélyi irodalom egyik tehetséges tagjának. A bicegő, sánta ember előbb borbélyegény volt, aztán cirkuszi ekvilibrista lett és ilyen minőségében ismerkedett meg egy ragyogó szemű, szép cigánytánnnyal, akibe úgy beleszeretett, hogy a kedvéért hozzátartozódt a vándoroldgány karavánhoz. Három esztendeig járt velük, faluról-falura, fagyjokodva, éhezve, nyomorogva. Csak a szerelmét volt a világa, meg az irás, amelybe kiöntötte érzéseit. Végre feljleszték és a nyomdafesték kinyitotta előtte az érvenyülés kapuját. Kozmikus költészet és naturalista prózája magán viseli a tehetség bélyegét, de még bizonyos kritikátlan szabadosság jégpé is.

KIS FELREERTES. Waeker Lászlóról, a tíz éve elhunyt jönerü pedagógusról, aki különben az ősmagyar multnak is egyik legkitartóbb kutatója volt, mesélük a következő mulatságos kis históriát, amelynek szavahatóságáért ferse-fősséget nem vállalunk. Öregbő napjaira egybe-gyűlt egy kis pénzesekeje s elhatározta, hogy ősmagyar stílusban kis lakóházat építtet magának. Nagyszerű kis székelyházikó volt, bubos kapuval, istenfával, tulipánnal. A kert első végében külön kis házikó is épült, amelynek olyan helységében, ahol a kanalizálás nincs bevezetve, igen fontos és köztudomású közegészségügyi szerepe van. Az építőmester, hogy nagyon kitegyen magáért, a házikó ajtajára ki is festette az építéssel dolgozó piktórral a rejtelmes, de általában közerthetőségű két betűt: »W. C.«. Pingálás közben érkezik oda a frissen sült házúr és rémülten veszi észre a »C« betűt. — »De barátom«, rival rá a szerenstelen festőre, »hiszen engem Waeker Lászlónak hívnak! Miért tesz oda C-betűt? Hamar jövitsa ki »W. L.«-re!»

G. B. SHAW ES A PARADOXON. A Literatura régebben már részletesen foglalkozott azal a furcsa tünettel, amit G. B. S. paradoxusis szin-udtoltsal ujabban még olyanok számára is je-lentenek, akik egyébként jól ismerik, vagy ismerni vélik ennek a szellemes öreg ír embernek a gon-dolatvilágát. Tudnunk kell, hogy G. B. S. még nemrdgen is harcos tagja volt az angol social-ista közvéleménynek, a Fabian Society első klasz-szikus röpiratát ő írta meg és a socialista moz-galomban mindig lehetőleg szélső baloldali ál-lott. G. B. S. mostandban néhány hetet Olaszor-szágban töltött. Amikor onnan visszatért, meg-kérdezték a fascizmusról és Mussoliniről alkotott véleményét. Természetesen mindenki azt várta, hogy G. B. S. darabokra szedi szét a mai olasz uralmat. Ehelyett az történt, hogy úgy megdöcöerte az olasz fascizmust, hogy hozzáképest az angol fascista irányu lapok, a Daily Mail és a Mor-ning Post eltörpülhetnek. A Miss Cavell-film elő-áadása tudvalevőleg a németek tiltakozása követ-keztében elmaradt. Az angol közvélemény ebben a kérdésben két pártra oszlott és mindenki azt várta volna, hogy a pacifista G. B. S. természetesen azoknak a pártjára áll, akik a németek érzé-kenységét számbaveszik s ennélfogva a Cavell-film előadása ellen tiltakoznak. Szó se róla: Shaw azt a paradoxonszerű álláspontot foglalta el, hogy vagy adják elő szabadon a filmet, vagy pedig bontsák le a Nelson oszlopa közelében álló Cavell-szobrot is. Egy harmadik ukeletű para-doxonja Shaw-nak a Pour le Mérite angol rendje dolgában merült fel. Thomas Hardy halálával u. i. ebben a rendben üresedés dőlött be és irodalmi körökben fölmerült a kérdés, vajjon Kipling, Galsworthy vagy Shaw kerül-e a rend tagjai közé. »Szóltak-e már önnek erről az ügyről?« — kérdezte egy újságíró Shaw-tól. »Hivatatosan meg nem«, felelte G. B. S. »Es nem gondolja, hogy tényleg felajánlják önnek ezt a rendjelet?«, volt a további kérdés. »O, én már döntöttem. En már évekkal ezelőtt átnyújtottam magamnak a Pour le Mérite-rendjelet!« G. B. S. részéről alig-hanem még sokajta meglepetés érheti hűségese olvasót.

HASZNOS MULATLANSÁGOK

Hogyan hamisítják a könyvet?

Irta TÁBORI KORNÉL

Javarást anyagi haszon miatt, de sokszor különös, sőt néha érthetetlenül fantasztikus módon hamisítják a könyvet. Ezeknek a furcsa falzumoknak egyrészt a közönség nem ismeri, mert a károsultak legtöbbször rösteli a följelentést, másrésze pedig soha meg sem tudja azt, hogy becsapták.

*

A kriminalisztika és a bibliografia ilyen kapcsolatai meszire visszanyulnak. Nem akarom itt részletezni azokat a hamisításokat, amelyeknek szerzőtát Tóth Béla meséli el a »Magyar Ritkaságok« könyvében. Irott könyvek gyűjtőin esett csalafintások ezek, a koholt nyelvmemlékek sorába tartoznak. Jókai regény-hőse, a tudós, de hiszékeny Jerney János akadémiai előadást is tartott a legfontosabb kodexről s kimerítőn leírta minden vonatkozásban. De a legrégibbnek tartott magyar nyelvmemlék: a *gellei imádságos* könyv, meg a *turóczyi fakönyv* és a többi művészi ügyességgel gyártott régi munka után, most újabb két hamisításra jöttek rá. Ezeket is *Literálti Nemes Sámuel*, a csalafinta ezermester fabrikálta; de a publikáló tudóst még a tanulmány korrigálása alatt figyelmeztették, úgy hogy megmenekült a nyilvános szégyentől.

Majdnem öngyilkossá lett; csak csupán akkor nyugodott meg, ugyahogy, amikor megmutattuk neki a *Vrain-Lucas* gyártmányainak három reprodukcióját. Ez a francia Literálti pontosan a magyar példát követte 1860-tól 1869-ig és bár kevésbé fejlett volt a technika, orránál fogva tudta vezetni a párizsi *Institut* egyik legtekintélyesebb tagját, *Michel Chasleat*, aki a maga pénzén vásárolta meg tőle Mária Magdolna, Kleopátra, Rafael és Pascal sajátkezü műveit. Kifosztották a szegény Chasleat és komikussá tették, úgy hogy gunyos kuplékat is énekeltek róla. Csalója végre is tömlőbe jutott.

*

Ma már nehezebben sikerül a hamisított irás, vagy nyomtatvány értékesítése, még pedig főképp a Röntgen-átvilágítás és a vegyvizsgálat tökéletesítése miatt. Aktuálissá tette a hamisítók számára is *Mátyás király* kodexeit az, hogy az olasz kormány visszaküldte ajándéku a modenai könyvtárba jutott két remek Corvina-kodexet. Nem sokkal később negyven-ezer pengőért kínáltak egy 80 oldalas, gyönyörűen illusztrált munkát, amely állítólag a néhai *Zsámboky* mester utján került *Zápolya János*, majd egy erdélyi magnás birtokába. Kiderült, hogy egy budapesti iparművész hamisította *F. J.* tanár utbaigazításával, akit le-tartóztattak.

Budapesti gyűjtő vásárolta meg *Cagliostro* hirhedi könyvének az eredeti kéziratát is, amelyre rajongó okkultisták mind a mai napig hivatkoznak. Elfelelték, hogy egy ismert német magnás család leánya, *Elisabeth von der Rezke*, már 1769-ben leleplezte a világhaladórt s utána kiderült, hogy az igazi néven *Balsamo Jakob* emlékirata (*Mémoires authentiques de Cagliostro*) egyáltalán nem autentikus.

Nemrég kínáltak megvételre a »Debrezzeni Professor *Hatvani István* életéből« vett *Török-dékek* című könyvet is. Ez az akaratlan hamisítások közé tartozik. Hiteles krónika szerint *Kazinczy Sámuel* írta az egészet, két évtizeddel *Hatvani* halála után, 1817-ben. Zokon vette, hogy a debreceni kollégium diákjai olyan batorságokat adnak szájról-szájra a rejtelmes professor csodatételeiről és elhatározta, hogy irónikus könyvet ír a babona ellen. De épp ellenkező lett az eredmény; amit *Kazinczy* hallomásból megtudott és leirt, az »a Hatvaniról szóló magyar Faust-legendák« főforrása lett.

Felsőbb utasításra is történtek már könyvhamisítások. Sokáig föl sem merete volna tenni talán senki azt, hogy *Melternich* »*Nachgelassene Papiere*« című nagy művében, amely óriási tömegű hiteles okmányt, levelet, naplót

közül, tudatos falzifikátum akad — nem is egy helyen. A kancellár magyar származásu felesége francia nyelvű naplót írt. Hans Schlitter titkos levéltári osztályfőnök nyomán »Titkosrendőrség és Kamarilla« című könyvemben sorról-sorra kimutattam, hogy a hercegné naplójából rendkívül kényes természetű részleteket külön parancsra irtottak ki; vagy — ha azok bizonyos személyeket kompromittáltak — hamisítva kellett közreadni (...oder auch gefälscht wiedergeben müssen). Ezeket a kihagyott részleteket az eredeti kézirat alapján 1921-ben visszaiktattam a szövegbe.

Hamisítás Orth János naplója is, amely NewYorkban jelent meg, valamint apokrif Rudolf trónörökös olasz impresszumu »önvallomása«.

Kossuth nevével egész csomó kisebb nyomtatvány látott napvilágot, anélkül, hogy Kossuth csak látta volna is. Ilyen az egyik leghíresebb és valaha minduntalan citált *Kápolnai ima*, amely illusztrálva, színnyomatu képek alatt 1849 februárius 27-iki dátummal rengeteg sok példányban megjelent. Kossuth a kápolnai esetelekről mondta volna az imát. De az igazság az, hogy Roboz István író gyártotta — egyébként nem rossz szándékkal, sőt báró Kemény Zsigmond így nyilatkozott felőle:

— Meghatóan szép, jó volna megörökíteni. Sok változatban, még rimbe is szedve kiadták a Kossuth-imát. Kivüle pedig a szabadságharc után számos kiáltványt hamisítottak Kossuth Lajos nevére. Németországban egész könyvet is hamisítottak Kossuth nevére, amikor oly népszerű volt.

Erdekes a »belehamisítás« módszere, amikor egy-egy részt változtatnak meg, vagy illesztnek bele különböző céllal némelyik munkába. Hihetetlenül sok ilyen ki- és besikkasztás, csalás és hamisítás történt a legutóbbi esztendőkből is a történelmi és egyéb könyvek lapjain, anélkül, hogy nagyrészüket számontartanák, vagy egyáltalán észrevennék.

A szovjetnek van a többi közt egy kínai nyelvű könyve, amelyben szinte tótágast áll az egész világhistoria. Államalakulások, csaták, kultüresemények falzuma manapság sokszor nem is kelt föltűnést.

Legendásan hangzik az olyan bús epizód, amelynek hőse Alessandro Guidi olasz költő. Elutazott XI. Kelemen pápához, hogy versezeteinek diszpendányát átnyujtsa. Utközben valamely rüt sajtóhibát fedezett föl s »legott megüté a guta«.

Mi ez ahhoz képest, hogy a »Pesti Napló« tözserovatában egy hétig naponta megjelent »sajtóhibából« az a kifejezés, amelyet ma már a huszárkaplárók se igen mernek használni. És ugyanez a passzus szándékosan került *Ady* Endre »Az Illés szerkerén« című köny-

vébe. Már a cím egészen más, bár hasonló volt. Észrevették, a könyvomot ívet megsemmisítették, de akadt olyan példány, amely a hibás ívet tartalmazza és ma egy professzoré, akinek híres a pornográf-gyűjteménye. Eppogy vadásztak az *Ady*-ívekre, mint a szenvedélyes filatelisták némely hibásan nyomott bélyegívekre.

A szíznál több razzia után, amely a nyomor és bűn lanygái vezettem, főképp ez a tanulság mered elém: Öccsöcsöket meg néki, mert nem tudják, hogy mit csinálnak — ellenük, idebent.

Tábori Kornél

Tábori Kornél

Szöveghamisítások történtek egy régi latinból fordított versgyűjteményben is. *Janus Pannonius* neve áll a borítékon, de a versék egy részét a néhai *Réthy László* írta, aki *Löwy* Árpád néven követte el vidám vétségeit a szemérem ellen, de arról fogalma sem volt, hogy ilyen módon nyilvánosságra viszik.

Világhírű írók egész sora járt így Magyarországon. Amikor *Zola* Emil naturaliz-

musa már nagyon is utat tört, egy budapesti kiadó rövidített fordításokat csináltatott a regényeiből, hogy lehetőleg »csak a pikáncs-maradjon meg; 5—600 oldalból 80—120. Guy de Maupassant hasonlóan járt. És »könyv-kivonatai« a bankok íróasztalaiban és az iskolapadok alatt sokezer fiatalember unalmát üzték el.

Néha egy *cimhamisítás* elég rá, hogy fokozza a könyvhamisításról gyér kelendőségét. Hírrehdtté vált az a munka, amelyet utánvettél, vagy ravaszul leragasztott fődéllel árusítottak ilyen sokatmondó cím alatt: »Mit kell tudnia egy leánynak a nászjél előtt?« Belül közönséges *szakácskönyv* volt.

A nagyközönség máig sem tud semmit arról a könyvhamisításról, amely külföldi novellistáknak saját hazájukban nem ismert alkotásaival ajándékozta meg a magyar publikumot. Valamikor a pesti lapok hétfőn reggel is megjelentek és rendszerint fordított novellát közöltek. *Cholnoky* Viktor másnap sokszor az utolsó órákban halászta ki valahonnan azt a francia napilapot, amelyből *Alphonse Allais* vagy *Leon Xanroff* rövid elméncégeit, vagy *France* hosszabb tárcáit ültette át. Megesett, hogy nem találta a párizsi újságot, hát nekiült és maga írta meg a Xanroff-párbeszédet. Nagyon tetszett. Ha lusta volt a szerkesztőségbe bemenni a francia lapokért, vagy talán csodálatos elméjének játékos kedve telt benne, — egész sorozatot összeírt. Később az Otthon-könyvtárban és másutt könyvben is napvilágot láttak, anélkül, hogy stílus- vagy értékkülönbséget bárki is fölfedezett volna.

A *memoár* az, amelynek szerzője legtöbbször nem a címlapon megnevezett személy, vagy legalább a munka írói részét nem ugyanaz végezte. *Saljapin* Fedor méltatlan-kodva nyilatkozott, hogy emlékiratait nem ő írta, még csak el sem mondta a könyv anyagát, tehát minden tekintetben hamisítás történt. Szokott eset az, hogy a híres művész, művésznő, filmszínész, vagy más ilyen személy elmeséli valami írásértőnek az élményeit s a penna ügyes forgatója dolgozza föl az anyagot.

Blaha Lujza emlékiratait *Kéry* Gyula, a Petőfi Társaság titkára írta meg. Később új formában *Polgár* Géza, *Pálmay* Ilka memoárjait Sz. A. ismertnevű író nő vetette papírra. *Fedák* Sári emlékezeit *Bede* Jób a művésznő tudtával misztifikálta hónapokon át és *Fedák* csak tizenöt év múlva kapott kedvet rá, hogy személyesen írja meg újra emlékezeit.

Politikus is nem egy akadt, aki így járt. Nagy föltűnést keltett annakidején »Bánffy Dezső naplója«. Ezt tulajdonképp *Kóbor* Tamás írta, anélkül, hogy előbb csak egy szót is beszélt volna Bánffyval a frappáns folytatásokról.

Óriási számu könyvhamisítás történt a háboru alatt. Eleinte csak rópecdualtak gyártó-tak a katonák megtevésztése, elijesztése, szökésre való csábítása és később föllázitása célzatával. Aztán egész lapok és füzetek gyártódtak teli rágalmommal és rémhírrel. Nagyszabásu propagandát vezetett művészi és irodalmi értékek alkalmazásával is az angol, majd az egész entente-sajtó főpropagandistája, *Northcliffe* lord.

Angol pénzen jelent meg például már 1914-ben a »*Gl unni*« (A hunok) című, dusan illusztrált album. Elsőrangú művés rajzolta. Vadállati arcu német áll például az argonnei erdőben és kegyetlenül fűrészei a még élő francia katona lábát. Iszonyu hatásu ötleteket eszeltek ki; nagy részükről fogalma sincs a magyar közönségnek, de akik ismerik a hamisító-könyveket, könnyebben meg tudják érteni azt, hogy Olaszország miért csatlakozott olyan könnyen az ententehez és a gyűlölet mitől nőtt oly végzetesre. A művészi misztifikációnak valósággal mesterműve az irodalmilag is rendkívül magas fokon álló »*Harry Russal* Dorsan levelei a francia harcstírtérről«, *Szomorgy* Dezső ragyogó háborus írásai.

A háboru óta nem annyira könyveket, mint könyvekkbe hamisítottak. Különösen a hadi-memoárok közölnek hazug, sőt tudatosan hamisított akta- és levélrészleteket. Ezek már külön leleplező cikk anyagát is bőven kitezik.

ÍRÓ, AKI NEMCSAK IRJA, HANEM MAGA SZEDI, NYOMJA ÉS KOTI A KÖNYVET. Az erdélyi irodalom egyik legértékesebb reprezentánusa *Koós Károly*, akinek az egyénisége, úgy mint írása, egészen különös zamatú eredetiség. Tulajdonképpen építésznek indult — fiatal korában ő építette a pesti állatkertet — és kalotaszegi házában sajátkezűleg készítette, az első téglatól az utolsó szögig. Maga festette kívül-beül, a bútorait maga faragta. Ezerester az érdekes fejű székely író. »*Enek* Atilla királyról« című könyvét nemcsak maga illusztrálta, hanem a betűket is maga készítette hozzá és maga szedte, nyomta, kötötte a könyvet. El is fogyott az utolsó példányig, csak-ugy mint a regénye: »*A Varjú-nemzettség*«. Könyvbarátok egész hadjáratakat indítanak egy-egy valahol véletlenül felbukkanó példány megszerzéséért. Tudományos elméleti studiumokkal is foglalkozik és sokoldalúságára jellemző, hogy alig ismeri valaki nála alaposabban a török kultúra hatását a magyarságra. Időnként, ha megunja a vörös fülekedő lármáját, elvonul a havasokba és néhány héttig magányos remeteéletet él a hegyek ormán. Sokat ír, de súlyos önkritikája miatt nagyon nehezen szánja rá magát, hogy műveit kiadja, formálisan el kell rabolni tőle a kéziratot! Ez a tulajdonság is páratlan a maga nemében az írók között!

1.00, 2.90, 4.80

— Uj utak a magyar könyvkiadásban —

A *Literatura* megszólaltatja a jelentékenyebb magyar kiadóvállalatokat arról a kérdésről, hogy felfogásuk szerint *mik most a legfontosabb teendők a magyar könyv helyzetének további fellendítése érdekében* és hogy *ők kicsoda irányelvek szerint kívánják a magyar olvasóközönség érdeklődését növelni*. Először a *Genius* vezetőinél érdeklődünk, akik a következő érdekes információkat bocsátották rendelkezésünkre:

A magyar könyvkiadás helyzete egyáltalában nem elsomorító, ahogy nem elsomorító az irodalomé sem: minden téren sok iniciatívát látunk, sok friss és életképes erő megmozdulását, tehetséget az írók és érdeklődést a közönség részén. De ahogy az irodalmi életnek is van egy súlyos betegsége, úgy van a könyvkereskedelemlennek is: és bármilyen különösen hangzik is, ez a két betegség azonos. Az a baj ugyanis, hogy a *különböző próbálkozások, érdeklődések nincsenek egységesen megorganizálva*; az, hogy senki sem tudja biztosan, miért hova forduljon, kihez milyen hangon szóljon...

Mi most azt tűztük ki célunkul, hogy a szellemi és üzleti életnek ezt a káoszt — legalább is néhány ponton — megszüntessük. Természetesen lehetetlen minden téren egyszerre megindítanunk azt a nagyszabású munkát, amelyre ebből a célból szükség lenne: legelőször *árpóltítánkban* akarjuk a könyvkiadás egységesítésére és rendezésére irányuló terveinket megvalósítani.

A külföldi tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a közönség szívesen veszi, ha a hasonló hangu, hasonló témakörű könyveket hasonló köntösben, hasonló kiállításban juttatják eléje: szívesen veszi, ha a könyv már külsejével megszólaltatja azt a szellemet, amely a tartalmában megnyilvánul. Es mégjobban elősegíti a könyvpiac áttekintését és megkönynyíti az olvasó tájékozódását, ha a *könyvek ára is uniformizálva van*, — még pedig, mondanunk sem kell: ha *minél kisebb áron van uniformizálva*.

Lehetséges-e ez? — kérdezhetik sokan. Hála Istennek: lehetséges. Lehetséges pedig azért, mert az utóbbi időben ismét annyira fellendült Magyarországon a komoly irodalmi érdeklődés és annyira megnövekedett magasszintű vásárlóink tábora, hogy már minálunk sem lehetetlen megcsinálni azt, amit eddig a nagy nemzetek könyvkiadóitól annyira irigyeltünk: hogy igazán értékes munkákat, finom papíron, tiszta nyomással, artiztikus kötésben és — olcsón terjesszünk.

Peldaképpen felsorolhatjuk azt a három sorozatunkat, amelyben igazán szép külsejű

és értékes tartalmu könyveinket a magyar viszonyokhoz képest példátlanul alacsony áron hozzuk forgalomba: a *gyűjtemény sorozat* könyveit 1.— pengőért, a másikat 2.90 pengőért, a harmadikait 4.80 pengőért.

Az 1 pengős sorozatban jelenik meg Szabó Dezso háromkötetes regényének, Az *elsodort jalu*-nak új kiadása. Ez a monumentális regény, az utóbbi évtizedeknek talán legnagyobb

szépirodalmi könyvsikere, amely a magyarság legfájdalmasabb problémáit és a nemzet keresztmetszetét sürített a szuggesztív iramu történes kereteibe — ma már annyira közös szellemi kincse a magyar olvasóknak, hogy úgy érezzük, módját kell ejtenünk annak, hogy a legszegényebb rétegek is megvásárolhassák. Ezután természetesen *más népszerű munkákat* is megjelentetünk ebben a sorozatban.

A 2.90 pengős sorozat az »Eleven Könyvek«-é, ebben különösen azokat a könyveket jelentetjük meg, amelyek kiváltképpen jellemzők a mai élet kérdéseire, a mai ember gondolatvilágára. A francia írók közül Francis Carco, Pierre Benoit, Jean Cocteau, Paul Géraudy, Pierre Veber, a németek közül Gerhardt Hauptmann, az angolok közül Wells, a skandinávok közül Karin Michaelis művei szerepelnek ebben a sorozatban, — hogy csak a legnevezetesebbeket említsük.

A 4.80 pengős sorozat: az »Uj Utakon«,

mint már nevé is jelzi, szintén olyan műveket tartalmaz, amelyek a mai ember problémáit világítják meg, de — általában — nagyobb epikai bőséggel, átfogóbb szempontok szerint. Ebben a sorozatban szerepelnek a mai magyar szépirodalmi kiválóságok művei, akik közül megemlítjük a nemrég elhunyt *Cholnoky Lászlót*, továbbá *Makkai Sándort*, *Kosztolányi Dezsőt*, *Komáromi Jánost*, *Földi Mihályt*, *Zolt Bélát*, *Hatvany Lajost*, *Nagy Endrét*, *Pünkösti Andort*, *Kőrös Andort*, *Rab Gusztávot*, végül *Markovits Rodiont*, akinek *Szibériai garnizonjából* most jelent meg az ötödik kiadás. A külföldi írók közül ebben a sorozatban legnagyobb számban *Balzac* művei szerepelnek, de ott vannak mellette *Knut Hamsun*, *Paéologue*,

Klabund, *Gorkij*, *Stefan Zweig*, *Joseph Conrad*, *Claude Farrère* stb. is.

Beszélhetnénk még egyéb sorozatokról és általában a Genius egyéb kiadványairól és terveiről is. Egyelőre azonban azt tartjuk a legfontosabbnak: szolja meg a közönség, hogy aránylag alacsony áron értékes tartalmú és szép kiállítású könyvet kaphat, rendszeren *bekötött* munkát, mint a fent említett sorozatoknak valamennyi darabja, — a könyvkiadónak pedig le kell szöknie arról a kishitűségről, hogy Magyarországon az irodalmi értékű könyv olvasása néhány szemleli és pénzarisztokrata fényűzése. Meg kell szoknunk a tudatot, hogy a *szép könyv*, az *értékes könyv* a magyar kultúrembernek mindennapi szükséglete.

Amiről nincs könyv...

Az író megírja élményeit, érzéseit, életét. Az olvasónak ezt kell olvasnia. De az olvasó mást *szerepelne* olvasni. Keres, kutat, és nem talál magyar könyvet, amely érdekelné.

Regényt, novellát, verset bőven kap, nem szükkölködik a tudományos irodalomban és szakmunkában sem, de ami e kettő között áll, a népszerű modorban megirt világos, érthető és élvezhető stílusú, tudományos alapú, népszerűsítő könyv bizony sokszor hiányzik.

A magyar olvasók táborát négy csoportba oszthatjuk. Az első csoportba tartozók csak a könnyű irodalommal, a mesével, regénnyel, novellával, szindarabbal szórakoznak. A második csoport már a mélyebben szántó szépirodalmi műveket olvassa, a negyedik csoport pedig a tudományos és a szakkönyvek olvasóiból kerül ki. A harmadik csoportnak pedig nincs mit olvasnia. Ez a csoport az, amely nem elégszik meg a szépirodalmi művekben itt-ott előforduló féltudományos fejtegetésekkel (Wells H. G. regényei, Shaw: Ember és felsőbbrendű ember, Sinclair Lewis: Arrowsmith, stb...). de még nem eléggé képzett arra, vagy nincs ideje hozzá, hogy érdeklődési körébe vágó, tisztán tudományos könyveket olvasson. Igaz, hogy nagynevű tudósaink által megirt szakkönyveink nemcsak felvezik a versenyt a külföldi hasonló tárgyakról írt munkáival, hanem legtöbbször felül is mulják tartalom és érték dolgában, de valjuk be őszintén, nem szakképzett olvasónak bizony legtöbbször élvezhetetlenek. Sokan vannak már a magyar olvasók táborában, akik érdeklődnek a tudomány minden ágának előhaladása iránt. Technika (Mihály: Az automobil, stb...) és természettudományok terén (Lambrecht Kálmán, Rapacsics Raimund könyvei) itt-ott akad egy-egy tudomány-népszerűsítő könyv, de nincs semmi nyelvészeti, orvostudományi, művelődéstörténeti munkánk.

Hogy jobban megvilágítsam, hol a hiány, a már csoportokba osztott olvasóközönséget olvasmányaik szerint is osztályozhatom. Van egy csoport, amelynek legmagasabb olvasmánya az »Aller Képeslapja« és »Tolnai Világlapja«. E csoport szükségletét könnyű kielégíteni, ennek a csoportnak jó mindenfajta, még füzetes regény is és

ennek a csoportnak felel meg a »Színházi Élet-nívója is. A második csoport ettől más felhőmagasságban áll és ha irodalmi művát akarom jellemezni, akkor utalhatok a »Napkelet« és »Nyugat« nivójára. Es most újabb ugranom kell, mert a harmadik csoportot csak úgy tudom kellőképpen jellemezni, ha megmondom, hogy milyen fokon áll a negyedik. A negyedik az, amely a »Külföldi Szemle«, »Nyelvőr«, »Magyar Nyelv«, »Társadalomtudomány«, »Századunk«, Akadémiai Értesítő« stb. folyóiratok olvasóiból kerülnek ki. A harmadik csoport ismét csak az, amelynek nincs mit olvasnia. A németeknél ennek a csoportnak ott van a »Die Korale«, vagy a »Die Umschau«-féle irodalom, de nekünk magyaroknak, sajnos, ilyenünk nincs. Ne értsenek félre, nem folyóiratokat akarok, csak ezekkel akartam megvilágítani azt az irányt, ami a magyar irodalomból hiányzik.

Néhai jó Tóth Béla volt az, aki »Anekdotakincs«, »Memendondák«, »Szálló igék lexikona«, »Szájru-szájra«, »Magyar ritkaságok« munkáival a magyar irodalomnak új ágát nyitotta meg. Sajnos követőkre ezidig nem talált. Pedig ha mást nem, a »Magyar ritkaságok« könyvének folytatását nagy érdeklődéssel olvasná a magyar olvasóközönség. (Trócsányi foglalkozott a közelmúltban »Régi magyar furcsaságok« című könyveiben hasonló tárgy apróságokkal, Tóth Béla »Anekdotakincs«-t pedig egy kóttelal jómagam igyekeztem kibővíteni.) Tolnai Vilmos tudós professzorunk volna hivatott Tóth Béla »Magyar Ritkaságok« kóttét folytatni.

A nyelvészet népszerűsítése terén is elkene egy újabb kötet. Kertész: »Szólásmondások« és Hórger: »A magyar szavak története« óta nem jelent meg semmi népszerű munka. Már pedig a szakmunkák nehezék és nehezen hozzáférhetők. Erdekes volna e tárgykörből a ma annyira elterjedt zsgaron és jazz-nyelvről írt ismertetés. Vannak ugyan ilyenfajta munkák, (többnyire szótárak), és a napilapokban is gyakran jelennek meg erre vonatkozó cikkek, mégis egy nagy, összefoglaló és a szavak eredetét tárgyaló munka nagyon hiányzik.

Hiányzik egy — a németeknél és más külföldön nagyon szereplő — a grafológiával, mint

tudománnyal foglalkozó magyar munka. Itt nem állja meg a helyét valamilyen fordítás, mert a grafológia a lélek rejtett dolgaival foglalkozik s így nem lehet a magyar lelket német kaptafára huzni. Más a magyar gondolkodása, más a mentalitása. Magyar íráspéldákkal kellene ezt megvilágítani.

Orvostudományunk népszerűsítése terén is kellene valamit dolgozni. Miért nincs egy De Kruff-unk, aki megírná a magyar mikroavadászok történetét. Miért nincs könyvünk legnagyobbokról. Semelweissről?

Meg kellene ismertetni az ifjúságot más nagy kutatóink élettörténetével és végzett munkáikkal is. Az iskolákban nyakra-főre tanítják, hogy Körmösi Csoma Sándor így meg ugry, de a névnel többet bizony egy diák sem tud. Miért nincs feldolgozva élete, munkáját miért nem ismerteti egy népszerűen-tudományosan megírt munka sem? Es itt vannak a többi nagyok, Irinyi, Hatvani és sok-sok feledésbe menő nagyság, akik világviszonylatban is megállították helyüket. Ezekről is elkene egy jó könyv.

Történelemkönyvek is egyre-másra születnek, de mind csak azt tárgyalják, hogy melyik király alatt, milyen háború volt. Hát csak ez a magyar történelem? Mást nem is csinál a magyar, csak harcolt? Miért nincs egy-egy művelődéstörténeti munkánk? Természetesen nem díszszertáción-stílusban megírva, hanem színesen, élvezhetően. Itt-ott akadt ilyen is. (Siklóssy: »A magyar sport ezer éves, Réthei Prikkel Marián: »A magyarság táncái), de ez kevés. Ha ide vesszük még Takács Sándor nagyrétkői könyveit (»Szegény magyarok«, »Emlékezzünk eleinkről« stb.), akkor elmondhatjuk, hogy az ilyen irányú irodalmat ki is merítettük. Ahogy Siklóssy a sporttal foglalkozott és Prikkel a táncal, ugy kellene könyv a többi ősrégi magyar dologról. Egyes iparágak fejlődéséről, játékokról, szokásokról stb.

A komoly munkában elfáradt olvasónak ma egyedüli szórakozása egy jó, érdekes detektívregény vagy fantasztikus elbeszélés. Nem tudom, sokan vannak-e ugy, de ismerek nagytudású embereket, akik csak ilyet olvasnak. A napi tudományos munkájuk annyira igénybeveszi értelmüket, hogy szórakozáskép újból tudományos dolog, vagy csak akár könnyebb regényt nem tudnak olvasni, kizárólag fantasztikus vagy detektív-históriát. Ezeknek a könyveknek megvan a jó tulajdonságuk, hogy amig olvassuk őket szórakoztatnak és ha elolvastuk, nyomban el is felejtiük. Ezek nem fárasztanak, nem készítetnek gondolkodásra, csak pihentetik az agyat. Magyar tárgy, magyar szellemű ilyen munkánk nincs. Héltai »111«-ese óta ilyenem nem találkoztam. Pedig kellene ilyen is. A »Pesti Hirlap Könyvek« csak ugy ontják az ilyen irányú irodalmat, de mindegyik külföldön játszik, külföldi viszonyokat mutat be, és így idegen, sokszor elképzelhetetlen a magyar gondolkodásnak. Magyar tárgyú kellene.

Ha már gondoskodtunk a munkában kifáradtak szórakoztatásáról, gondoskodjunk munkájuk megkönnyítéséről is és említsük meg, hogy a bibliográfiai kutató munka mennyire érzi hiányát egy új Petriknek. A magyar könyvek bibliográfiája 1711-ig teljesnek mondható, mert ha számba

vesszük Szabó Károly három kötetét, az ezt kiegészítő Sztripszkyt és az egyes szakfolyóiratokban ismertetett könyveket, egy irodalomunk eddig terjedő idejéről teljes képet nyerünk. Nem így áll a dolog az 1711 utáni irodalommal. Ez ma már nagyon hiányos. Uton-utófolán találunk olyan könyveket, amelyeket az antikvárius ugy ajánl, hogy »kérem ez nincs benn a Petrikben«. Valóban nincs benne, de ez még nem ok arra, hogy az ilyen könyv ritka legyen. Hiszen, ha mást nem említek, előttem fekszik az Egyetemi Nyomdának egy 1820-ból való könyvkiadvány-jegyzéke, amelyben legalább 30 olyan könyv szerepel, amely a Petrikben nincs meg. Temérdek a ma ismert magyar könyveknek a száma, amelyek egyetlen bibliografiánkból hiányoznak. Kíváncsok volna ennek a műnek kiegészítése, vagy újból való feldolgozása is. Igaz, hogy Gulyás Pál nagyszerű »Színnyel«-je sokat lendít a dolgokon, de ő, a dolog természeténél fogva, csupán szerzők és nem témák szerint csoportosítja az anyagot.

Még sok egyéb hiányról is beszélhetnék, de ugy gondolom, hogy elég ennyi is. Ha iróink, szaktudásaink hozzáfognak és kipótolják csak az itt felsorolt hiányokat is, akkor máris elmondhatjuk, hogy egy színvonalon leszünk a külföld hasonló tárgyú irodalmával.

Nem kétem, hogy kiadódik, ha ilyen könyvvel kopogtat be hozzájuk szerző, szívesen fogadják és ha nem is nagy üzleti haszonra való tekintettel, de a magyarság haladásáért kiadják könyveiket.

Zolnay Vilmos

A MILÁNÓI KÖNYVNYAP május 26-ikán folyik le. A kiállító könyvkereskedőket és kiadókat kötelezték arra, hogy megfelelő díszes átrakt keretében vegyenek az ünnepen részt. Ezen a napon minden kereskedő 10%-os engedményt adhat a vevőknek; ennél nagyobb engedményt csak azok a vevők kaphatnak, akik ezúttal tagsági jegyűk felmutatásával igazolják, hogy az Olasz Könyvbarátok Szövetségének (A. E. L. I.) tagjai; ők 15%-kal kapják a könyveket. A könyvnap keretében egyéb ünnepségek is lesznek: 1. kirakatterveny, 2. a színelőadások előtt beszédek az irodalom jelentőségéről, 3. olasz színművek előadása a színházokban a Könyvbarátok Szövetségének védnöksége alatt és részben javára, 4. diákfelvonulások, 5. az iskolákban a tandrók és tanítók előadást tartanak a könyv jelentőségéről és egyuttal, amennyire a helyi viszonyok engedik, elviszik diákjaikat a könyvtárakba és nevesebb könyvkereskedésekbe, valamint az uccai könyv-ünnepségek színhelyére.

Felelős szerkesztő SUPKA GÉZA dr.

A kiadásért felelős LANTOS KÁLMÁN

Kiadja a LANTOS RT. Budapest.

Könyves r. Budapest. Felelős vezérigazgató: Karcag Jenő.

A Magyar Könyvhét programja

BUDAPESTEN

Vasárnap, május 12-én

Az Otthon Írók és Hírlapírók Körének ünnepe

1. BEVEZETŐ BESZÉD. Mondja: Balassa József, az Otthon-kör alelnöke.
2. ÉNEKSZÁM. Tóth Erzsé, a Magyar kir. Operaház művésznöje Polgár Tibor zongorakísérettel.
3. A MAGYAR KÖNYV. Költemény. Irta és előadja Szathmáry István, a Pelóti Társaság tagja
4. A MAGYAR KÖNYV. Felolvasza Kosztolányi Dezső.
5. KELETI LILI hegedűjátéka.

Hétfőn, május 13-án A Magyar Könyv Ünnepe.

A Magyar Tudományos Akadémia disztermében 1929 május 13-án d. e. 11 órakor:

1. HIMNUSZ. Éneklé a Magyar Állami Gépgyár Acélhang Daloskőre Noseda Károly karnagy vezetésével.
2. ÜNNEPI BESZÉD. Mondja: Klebelsberg Kunó gróf m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter, a Magyar Könyvhét Országos Nagybizottságának diszelnöke.
3. VÖRÖSMARTH Y MIHÁLY: Gondolatok a könyvtárban. Szavaltja: P. Márkus Emília asszony, a Nemzeti Színház örökös tagja.
5. IRODALOM ÉS KÖZÖNSÉG. Irta: és felolvasza Surányi Miklós, a Magyar Írók Egyesületének alelnöke.
6. BABITS MIHÁLY: Vers a könyvről. Felolvasza a költő.
7. ZÁRÓBESZÉD. Mondja: Vainovich Géza, a Magyar Írók Egyesületének elnöke.
8. SZÓZAT. Éneklé a Magyar Állami Gépgyár Acélhang Daloskőre Noseda Károly karnagy vezetésével.

Diszelnadás a Nemzeti Színházban

Elzevir. Irta: Hevesi Sándor. Előadás előtt P. Márkus Emília előadja Vörösmarth y Mihály: Gondolatok a könyvtárban c. versét.

Kedden, május 14-én és szerdán, május 15-én:

Nyilvános könyvvásár ^(10% engedménnyel) Budapest uccáin és terein magyar írók és írók részvételével

Csütörtökön, május 16-án:

A Magyar Írók Egyesületének diszelnadása a Nemzeti Színházban este 1/21 órakor

Pénteken, május 17-én és szombaton, május 18-án:

Könyvvásár 10% engedménnyel az összes könyvkereskedésekben

Vasárnap, május 19-én és hétfőn, május 20-án:

Könyvkiíratverseny

Rádló-előadások:

Vasárnap, május 12-én, d. u. 4 órakor: Bodor Aladár: A falu és a könyv.
Hétfőn, május 13-án, d. e. 11 órakor: A Magyar Könyv ünnepe az Akadémiából.
Kedd, május 14-én, d. u. 6:50 perckor: Móricz Zsigmond: Könyv és irodalom.
Szerda, május 15-én, este 10:45 perckor: Lukács György úr. v. b. t. t. francianyelvű előadása: A magyar könyv és a külföld.
Csütörtökön, május 16-án, d. u. 4 órakor: Kosztolányi Dezső: A könyv és a város.
Szombaton, május 18-án, d. u. 7 órakor: Surányi Miklós: Könyv és közönség.

Egész héten át minden moziban film a Magyar Könyvhétről

VIDÉKEN

május 12-től 20-ig minden törvényhatóság területén: Magyar Könyvhét

LANTOS MAGAZIN

A
LEGMŰVÉSZIBB és LEGÉRDEKESEBB

ÚJ ILLUSZTRÁLT FOLYÓIRAT

AZ IRODALOM, MŰVÉSZET ÉS TUDÁS MŰVE-
LÉSERE, AMELY FÉLHAVONKÉNT JELENIK MEG
88 OLDAL TERJEDELEMBEN

A Lantos Magazin
első számainak munkatársai

Irók:

Aszlányi Károly
Bán Ferenc
Háy Gyula
Lakatos László
Lányi Viktor
Lőczy Lajos
Karinthy Frigyes
Kassák Lajos
Kisch Egon Ervin
Komáromi János
Kosztolányi Dezső
Kozma Andor
Markovits Rodion
Márkus László
Mező Ferenc

Miklós Jenő
Móra Ferenc
Nagy Endre
Nagy Lajos
Néti Károly
Pásztor Árpád
Pethő Sándor
Rónai Mária
Sajó Sándor
Stella Adorján
Supica Géza
Surányi Gábor
Dr. Szabó Győző
Szép Ernő
Cs. Szabó Kálmán

Sztinyai Zoltán
Tamási Áron

Művészek:

Byssz Róbert
Fáy Dezső
Hermann Lipót
Gedő Lipót
Jánosa Lajos
Komor János
Márffy Ödön
Sebők Imre
Szobotka Imre
Várady Tihamér

ÉVI ELŐFIZETÉS:

24 PENGŐ

félévi 12.—, negyedévi 6.—, egyes szám ára 1.— pengő

Minden éves előfizető, aki akár egyszerre, akár fél- vagy negyedévi részletekben de egy éven belül a 24 pengő előfizetési díjat befizette.

AJÁNDÉKUL KAP

EGY 6×9 CM.-ES VALÓDI

KODAK FÉNYKÉPEZŐGÉPET

amelynek rendes üzleti ára minden fotóüzletben 15.50 P